

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI

**SAMARQAND VILOYATI XALQ TA’LIMI XODIMLARINI
QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH HUDUDIIY MARKAZI**

**PIRLS TADQIQOTLARI UCHUN
TOPSHIRIQLAR TO‘PLAMI**

(O‘quv - uslubiy qo‘llanma)

I QISM

Uslubiy qo‘llanma Samarqand viloyati xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi Ilmiy-metodik kengashida muhokama qilinib, nashrga tavsiya etilgan.

Samarqand – 2019

UDK-373.1 (571.1)

BBK- 74.2 O‘Z

P - 46

PIRLS tadqiqotlari uchun topshiriqlar to‘plami. O‘quv-uslubiy qo‘llanma (1-qism) - Samarqand XTXQTUMOHM. -2019. 64 bet.

Ushbu o‘quv- uslubiy qo‘llanma umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, boshlang‘ich sinflarda PIRLS tadqiqotlari uchun o‘quvchilarining matnni o‘qish va qabul qilish bo‘yicha topshiriqlar tayyorlash yuzasidan uslubiy tavsiyalar berilgan.

Tuzuvchi: D.Rabbonayeva – Samarqand XTXQTUMOHM
Maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus ta’lim
metodikasi kafedrasida o‘qituvchisi

Mas’ul muharrir: S.Yo‘ldosheva–Samarqand VXTXQTUMOHM,
Tillarni o‘qitish metodikasi kafedrasida dotsenti

Taqrizchilar: M.Raximqulova–Samarqand VXTXQTUMOHM, Maktabgacha,
boshlang‘ich va maxsus ta’lim metodikasi kafedrasida dotsenti
S.Diyarova – Samarqand shahar 24-umumta’lim maktab
1- toifali boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

*Samarqand viloyat xalq ta’limi
xodimlarini qayta tayyorlash va ularning
malakasini oshirish hududiy markazi*

ISBN 978-9943-5376-1-3

Kirish

O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019-yilning 29-aprel kuni “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmonni imzoladi.

Farmon bilan Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi va uni amalga oshirish uchun yo‘l xaritasi tasdiqlandi. Mazkur konsepsiya ta’lim tizimini rivojlantirishning quyidagi yo‘nalishlarini belgilab berdi:

- O‘zbekiston Respublikasining 2030-yilga kelib PISA (The Programme for International Student Assessment) Xalqaro miqyosda o‘quvchilarni baholash dasturi reytingi bo‘yicha jahonning birinchi 30 ta ilg‘or mamlakati qatoriga kirishiga erishish;
- uzluksiz ta’lim tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, shuningdek professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish;
- o‘qitish metodikasini takomillashtirish, ta’lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish;
- xalq ta’limi sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish;
- xalq ta’limi muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va budjetdan mablag‘ bilan ta’minlashning samaradorligini oshirish;
- yoshlarni tarbiyalash va ularning bandligini ta’minlashda maktabdan tashqari ta’limning zamonaviy usullari va yo‘nalishlarini joriy etish;
- davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish hisobiga davlat ta’lim tizimida raqobat muhitini kengaytirish;

- yoshlar ta'lim-tarbiyasi uchun qo'shimcha sharoitlar yaratishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan beshta tashabbusni amaliyotga tatbiq etish;

- xalq ta'limi tizimida faoliyat ko'rsatishning jozibadorligini oshirish maqsadida umumiy o'rta ta'lim muassasalari xodimlarining mehnatiga haq to'lash, moddiy rag'batlantirish va ijtimoiy himoya qilish darajasini bosqichma-bosqich oshirib borish.

Konsepsiya xalq ta'limi sohasidagi mavjud muammolarni aniqlaydi. Umumiy o'rta ta'limni boshqarishda qator muammolar mavjud. Jumladan, maktablar metodik, moddiy-texnik jihatdan ta'minlash va moliyalashda davlat tashkilotlari tomonidan qo'llab-quvvatlanmaydi. Kadrlar bilan ta'minlash borasida ham kamchiliklardan holi emas.

Konsepsiya ta'lim tizimini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilaydi. Xususan, umumiy o'rta ta'lim tizimi takomillashtiriladi. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim, xorijiy tillar, kompyuter savodxonligi, matematika, fizika, kimyo va biologiya kabi fanlar bo'yicha yangi o'quv standartlari, dastur hamda darsliklar yaratiladi. O'quvchilarning qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil ravishda kasb-hunar tanlash hamda zamonaviy kasblarni egallashi uchun sharoitlar yaratiladi.

O'zbekistonning 2030 - yilga kelib PISA (The Programme for International Student Assessment), **PIRLS** (*Progress in International Reading and Literacy Study*) Xalqaro miqyosda o'quvchilarni baholash dasturi reytingi bo'yicha jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishiga erishish ko'zda tutilgan.

Ushbu muddatga qadar STEAM-fanlarni hisobga olgan holda innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beruvchi yangi davlat ta'lim standartlari va dasturlari joriy etilishi lozim.

O‘zbekiston Respublikasi umumta’lim muassasalarining ta’lim oluvchi yoshlari 2021-yildan boshlab xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etadi. Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda *“Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*gi 997-sonli qarori qabul qilindi. Unga asosan 9-sinf o‘quvchilari PISA, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari PIRLS, 4- va 8-sinf o‘quvchilari TIMSS xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etishi va bu borada amalga oshirilishi lozim bo‘lgan vazifalar belgilandi.

Baholash jarayon ta’lim taraqqiyotini belgilovchi muhim mezon bo‘lganligi uchun Xalq ta’limi vazirligi tashabbusi bilan umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘quvchilar bilimlarini baholash bo‘yicha xalqaro dasturlarni amaliyotga joriy etish maqsadida ilk qadamlar tashlandi. Bu borada O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrda *“Xalq ta’limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”*gi PF-5538 sonli Farmoni va *“O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi”* PF-5712 sonli Farmoni, Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda *“Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*gi 997-sonli qarori qabul qilindi.

Ushbu qo‘llanma PIRLS dasturi asosida didaktik topshiriqlar tayyorlash bo‘yicha o‘qituvchilarning ilmiy va uslubiy bilimlarini rivojlantirishga yaqindan yordam beradi.

Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish

O'quvchilarda ta'lim sifatini nazorat qilish va baholash bo'yicha xalqaro tadqiqot dasturlari quyidagicha nomlanadi:

PISA (*The Programme for International Student Assessment*) –turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning savodxonligini (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dastur.

PIRLS (*Progress in International Reading and Literacy Study*) – boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini aniqlovchi xalqaro tadqiqot.

TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study*) – 4, 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan o'zlashtirish darajasini aniqlovchi xalqaro monitoring.

Prezidentimiz tomonidan 2021-yil o'quv yilida Respublikamiz ta'lim tizimida o'quvchilar bilimini PISA xalqaro tadqiqot darsuri orqali baholash sistemasini joriy etish belgilandi.

PISA xalqaro baholash dasturi

PISA (The Programme for International Student Assessment) - O'quvchilarning ta'lim sohasidagi yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur bo'lib, dasturning asosiy maqsadi – 15 yoshli o'quvchi yoshlarning o'qish savodxonligi, matematik savodxonlik va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlik darajalarini turli xil testlar ko'rinishida baholashdan iboratdir. Ushbu loyihalar o'quvchi yoshlarning ijodiy va tanqidiy fikrlashiga, olgan bilimlarini hayotda qo'llay olish qobiliyatlariga baho berish va keyinchalik bu ko'nikmalarni hosil qilishga undashdir.

Ushbu dastur 1997- yilda ishlab chiqilgan bo'lib, har uch yilda bir marta o'tkazib kelinadi, birinchi marta 2000-yilda o'tkazilgan. Har uch yilda bitta fan yo'nalishiga afzallik berilib , ja'mi testlar majmuasining deyarli 50 % shu fanga mansub bo'ladi. 2000- yilda ilk bor o'qish savodxonligiga urg'u berilgan.

Aynan 15 yoshli o'quvchi yoshlar o'rtasida dasturni amalga oshirilishi sababi ushbu yoshda aksar iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkilotiga a'zo davlatlarning o'quvchi yoshlari majburiy ta'limning oxirgi bosqichiga o'tishadi.

Dasturning asosiy maqsadi o'quvchilarning maktabda olgan bilimini emas, balki olgan malaka, bilim va ko'nikmalarni hayotda qo'llashni bilish va natijani tahlil qila olish, vaziyatdan chiqqa olish, baholashni bilishni tekshirishdir.

Bu dastur 3 yilda bir marotaba o'tkaziladi. Dastur bo'yicha har uch yilda o'quvchilarning bilimini baholash maqsadida sinovlar o'tkaziladi. Hozirgi kungacha jami 7 marta (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015 va 2018 yillar) PISA dasturi bo'yicha testlar o'tkazilgan bo'lib, keyingi sinovlar 2021- yilda bo'lishi rejalashtirilgan. Mamlakatimiz ham 2021- yildan bu dasturga qo'shilishga tayyorgarlik ko'rmoqda. Hozirgi zamon mutaxassisida bu bilimlarni tahlil qilish, ulardan yangi ma'lumotlarni hosil qila olish, xalq tili bilan aytganda "kosa tagidagi nimkosa"ni ko'ra olish kompetensiyasi birinchi o'ringa ko'tarilayapti.

PISA testlari xuddi shu o'zgarishlarni ta'lim tizimida aks ettirish, maktab o'quvchilarining haqiqiy hayotda kerak bo'ladigan hodisalarni tahlil qilish, ulardan xulosa chiqarish va muloqotga kirishish ko'nikmalarini qay darajada egallayotganini, ta'lim tizimining bu o'zgarishlarga qanchalik moslashayotganini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

PISA test tarkibi

PISA testlari 5 ta yo'nalish bo'yicha o'tkaziladi:

O'qish, matematik savodxonlik, tabiiy-ilmiy fanlar, hamkorlikda muammolarni hal qilish va moliyaviy savodxonlik yo'nalishlari.

O'zbekiston 2021 yilda uch yo'nalish: O'qish, matematik savodxonlik va tabiiy-ilmiy fanlar yo'nalishlari bo'yicha testlarda qatnashishni rejalashtirgan.

Testlarda asosiy e'tibor o'quvchilarning mazkur yo'nalishlar bo'yicha eng asosiy tushunchalarni bilishi, bazaviy bilim va ko'nikmalarni egallagani, ulardan hayotiy vaziyatlarda foydalana olishiga qaratiladi. Bu testlarda o'quvchilarning dars davomida aniq mavzular bo'yicha o'rgangan bilimlarini sinovdan o'tkazish nazarda tutilmagan.

PISA sinovlarida to‘rt xil sinov usulidan foydalaniladi

- Bir javobli testlar;
- Bir nechta javobli testlar;
- Qisqa yoki batafsil javob yoziladigan savollar;
- Biror muammoning yechimi bo‘yicha o‘quvchi fikri (odatda bunday savollarda tekshiruvchida umumiy javoblar bo‘ladi, o‘quvchi javobi test tuzivchi javobiga aynan mos kelishi talab qilinmaydi, o‘quvchi ijodkorligi qo‘llab quvvatlanadi).

PISA: Asosiy yo‘nalishlar

O‘qish savodxonligi: Insonning matn shaklida berilgan ma‘lumotlarni tushina olish va ularga reaksiya bera olish ko‘nikmasi, jamiyat hayotida faol qatnashish jarayonida o‘qigan ma‘lumotlaridan o‘z maqsadlari yo‘lida foydalana olish, bilim va imkoniyatlarini oshira olish layoqati.

Matematik savodxonlik: Insonning matematikaning o‘zi yashayotgan olamdagi o‘rnini bilishi, matematik jarayonlarni to‘g‘ri va to‘liq asoslay olishini tekshiradi. Shaxsning matematikadan yaratuvchan, qiziquvchan va fikrlovchi insonning hozirgi va kelajakdagi matematik bilimlarga bo‘lgan ehtiyojini qondira oladigan darajada foydalana olishini ta‘minlash bu bo‘limning asosiy maqsadidir.

Tabiiy-ilmiy fanlar savodxonligi: Hayotiy hodisalarda ilmiy usulda hal qilinishi mumkin bo‘lgan muammolarni aniqlash, kuzatuv va tajribalar asosida xulosalar chiqarish kompetensiyasi. Bu xulosalar atrofimizdagi olamni tushinish va inson faoliyati natijasida unda sodir bo‘layotgan o‘zgarishlarni anglab yetish, shunga ko‘ra kerakli qarorlar qabul qila olish ko‘nikmasini rivojlantirish bu bo‘limning asosiy maqsadidir.

PISA testlari haqiqiy namunalari jahon bo‘yicha mamlakatlardan saralab olingan eng kuchli mutaxassislar tomonidan tuziladi. Ularda bitta savolda o‘rtacha 500-1000 tagacha so‘zlardan tashkil topib, har matnga 5-8 gacha turli ko‘rinishdagi topshiriqlar beriladi.

PIRLS: boshlang‘ich sinfda o‘quvchilarning matnni o‘qish va tushunish darajalari sifatini baholab beruvchi xalqaro baholash dasturi

Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta‘lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi boshlig‘i Ulug‘bek Tashkenbayev hamda Ta‘lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA – International Association for the Evaluation of Educational Achievement)ning Amsterdamdagi direktori Andrea Netton o‘rtasida O‘zbekistonning PIRLS-2021 baholash tizimida ishtirok etishi yuzasidan 25-yanvar kuni ilk rasmiy uchrashuv tashkil qilindi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta‘lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan xalqaro baholash tadqiqotlar, jumladan, OECD tashkiloti bilan PISA-2021 xalqaro baholash tadqiqotlarida ishtirok etish bo‘yicha kelishuvga erishilgan edi.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study — xalqaro o‘qish savodxonligini o‘rganishdagi yuksalish) — bu turli mamlakatlarda boshlang‘ich sinfda tahsil oluvchi o‘quvchi yoshlarning matnni o‘qish va tushunish darajalari sifatini baholab beruvchi xalqaro baholash tizimidir. Ushbu sinov turi har 5 yilda bir marta o‘tkazishga mo‘ljallangan bo‘lib, uning oxirgi 2016-yilgi tadqiqotlari natijalariga ko‘ra Rossiya Federatsiyasi yetakchilik qilmoqda.

Ta‘lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi butun dunyo bo‘ylab ta‘limni baholash, tushunish va yaxshilash bo‘yicha ish olib boradigan milliy tadqiqot institutlari, tadqiqot agentliklari, olimlar va tahlilchilarning xalqaro hamkoridir. Mazkur notijorat va mustaqil tashkilot tarmog‘ida 60 dan ziyod mamlakatlar hamda 100 dan ortiq ta‘lim muassasalari ishtirok etmoqda. 1958-yildan buyon IEA o‘quvchilarning matematika, tabiiy fanlar hamda o‘qish salohiyati bo‘yicha savodxonliklarini baholash jarayonida ta‘lim tizimidagi kamchiliklarni bartaraf etish bo‘yicha chora-tadbirlar hamda maqbul tavsiyalar yaratishi bilan boshqa xalqaro tashkilotlardan ajralib turadi.

25-yanvardagi uchrashuvda PIRLS dasturining 2021-yil uchun mo'ljallangan tadqiqotlarida O'zbekistonning ishtirok etishi tashabbusi IEA tashkiloti tomonidan katta olqishlar bilan qarshi olindi va tashkilot tomonidan barcha kerakli yordam va tavsiyalar berilishi ta'kidlandi. Shuningdek, yig'ilishda PIRLS-2021 tadqiqotlarida ishtirok etish bilan bog'liq tashkiliy masalalar, ya'ni ishtirok etish shartlari, tadqiqotlarni amalga oshirish bosqichlari, tadqiqotlarning samarali tashkil etishiga qaratilgan yo'riqnomalar va boshqa ko'plab vazifalar atroflicha muhokama qilindi.

PIRLS tadqiqotlari doirasida turli ta'lim tizimiga ega bo'lgan davlatlar 4-sinf bituvchilarining o'qish sifati va o'qilgan matnni tushunish darajasi o'rganiladi. Bu tadqiqotlarga 4-sinf o'quvchilarining tanlanishi shu bilan e'tiborliki, aynan o'qishning to'rtinchi yilida o'quvchilar o'qishning yuqori darajasiga ega bo'lishi, ularning keyingi ta'limda bilimni egallash qobiliyatini shakllantirish va shu orqali hozirgi zamonga muvaffaqiyatli moslashuviga yordam beradi. Ko'pchilik davlatlarda bolalar 6 yoshdan maktabda o'qishni boshlashadi. Ammo Angliya va Yangi Zelandiyada ta'lim 5 yoshdan boshlanadi. Shuning uchun, loyihada 4-sinfdan emas 5-sinfdan o'quvchilar ishtirok etishadi. O'qish va matnni tushunish sifati tekshiriladigan o'quvchilarning yoshi 10,5 yoshni tashkil etadi. Sharq mamlakatlarida bolalar 7 yoshdan o'qishni boshlagani uchun ulardan 10,7-10,9 yoshdagi o'quvchilar tadqiqotda ishtirok etishadi.

PIRLS tadqiqotlari Xalqaro ta'lim institutlari assotsiatsiyasi (**IEA**) tomonidan muvofiqlashtiriladi. PIRLS loyihasi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish qobiliyatini rivojlantirish darajasini aniqlash bo'yicha xalqaro tadqiqotlar orasida yetakchi hisoblanib kelinmoqda.

PIRLS tadqiqotlari 2001 yildan boshlab 5 yil oralig'ida boshlang'ich ta'lim miqiyosida o'tkazib kelinmoqda. U xalqaro tadqiqotlar orasida yuqori o'ringa ega. Bu dasturga kiruvchi davlatlarning soni yildan yilga ortib bormoqda. 2001 yildan boshlab 4 marta o'tkazildi. Oxirigi PIRLS tadqiqotlari 2016- yilda o'tkazildi. Shu davrgacha 35 dan 50 gacha bo'lgan davlatlar ishtirok etishdi.

PIRLS Xalqaro tadqiqotining maqsad va vazifalari, o'tkazish tartibi

PIRLS Ta'limni sinovdan o'tkazish xizmati (AQSh), Kanada statistika markazi (Kanada), Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasining ma'lumotlarni qayta ishlash markazi (Germaniya) va Boston kollejining xalqaro markazi (AQSh) kabi dunyoning yetakchi ilmiy markazlari ishtirok etmoqda) Ushbu tashkilotlarning eksperimental ravishda sinovdan o'tgan xalqaro standartlar asosida maktab o'quvchilarining o'quv yutuqlarini baholash bo'yicha pedagogik o'lchovlarni ishlab chiqishda ishtirok etishi PIRLS tadqiqotlarini tashkil etish va o'tkazishning yuqori sifatini ta'minlashga imkon beradi.

PIRLSni o'rganish maqsadi dunyoning turli mamlakatlaridan kelgan to'rtinchi sinf o'quvchilari tomonidan matnni tushunish darajasini taqqoslash, shuningdek, milliy ta'lim tizimlarida o'qish savodxonligi o'rtasidagi tafovutlarni aniqlash.

Tadqiqotning xalqaro lug'atiga ko'ra, "o'quvchi savodxonligi" - bu insonning hayotda o'zini to'liq namoyon qilishi va o'z maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan turli yozma tillarni tushunishi va mantiqiy ravishda anglash qobiliyatidir.

PIRLS tadqiqotlari quyidagi muammolarni hal qilishga qaratilgan:

- ta'lim sohasidagi dunyo ustuvorliklarini aks ettiruvchi ob'ektiv o'lchovlar va vositalarni ishlab chiqish;
- mamlakat o'quv jarayonini tashkil etish samaradorligini qiyosiy baholash;
- tadqiqot natijalariga ta'sir ko'rsatgan kontekstual omillarni aniqlash;
- xalqaro hamjamiyat tomonidan tan olingan dalillarga asoslangan ma'lumotlarga ega bo'lish.

Tadqiqot obyekti boshlang'ich maktab bitiruvchilarining o'quv yutuqlari hisoblanadi, chunki bu to'rtinchi o'quv yilida o'qitish bo'yicha barcha bilim va ko'nikmalarni to'playdi. Shu yoshda, o'quvchilar o'qishni yaxshi o'zlashtirishi kerak, shunda ular asosiy maktabda o'qishni muvaffaqiyatli davom ettirish uchun tarkibiy va formatdagi turli xil matnlardan foydalanadilar.

PIRLS Xalqaro markazning rejasiga muvofiq o'tkaziladi. Katta hududga ega davlatlar ma'muriy bo'linishga mos keladigan qatlamlarga bo'lingan. Qatlamlarni tanlab olish uchun har bir mintaqada o'rganilgan aholi sonidagi o'quvchilar soni to'g'risida ma'lumotlar to'planadi. Barcha mamlakatlarda maktablarni tanlab, parallel ravishda o'quvchilar sonini hisobga olgan holda ehtimoliy usul bilan amalga oshiriladi.

Tadqiqotda qatnashuvchilarni saralash bir necha bosqichda amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda ishtirokchi davlatlarning milliy koordinatorlari Xalqaro muvofiqlashtirish markaziga mamlakatdagi barcha maktablarning (shahar, qishloq, qishloq) ro'yxatlarini yuboradilar. Keyin "tasodifiy sonlar usuli" yordamida maxsus dastur yordamida har bir mamlakatdan 150 ga yaqin maktab tanlanadi.

Tadqiqotda ishtirok etish uchun xalqaro ekspertlar tomonidan tanlab olingan maktablar Milliy muvofiqlashtiruvchiga to'rtinchi sinf o'quvchilarining ro'yxatlarini sinflardagi ma'lumotlarga to'liq mos ravishda taqdim etadilar. 4-sinf o'quvchilari ro'yxati ma'lumotlar bazasiga kiritiladi va Xalqaro muvofiqlashtirish markaziga yuboriladi.

Standartlashtirish va tadqiqot o'tkazish tartibi

PIRLSni o'rganish loyihada ishtirok etadigan barcha mamlakatlarda o'qish texnologiyasini standartlashtirish uchun yagona markaz tomonidan ishlab chiqilgan ko'rsatmalar va qoidalarga qat'iy muvofiq ravishda amalga oshiriladi.

Tadqiqotning har bir bosqichi - namunalarni olish, tarjima qilish va moslashtirish, sinov va so'roq qilish, ma'lumotlarni tekshirish va qayta ishlash xalqaro ekspertlar tomonidan nazorat qilinadi. Masalan, test topshiriqlari va respondentlarning anketalari tarjimalari xalqaro ekspertlarga qo'shimcha tekshirish uchun yuborildi. Har bir mintaqada, Milliy Muvofiqlashtiruvchi mintaqaviy Ta'lim Boshqarmasi bilan tadqiqotni tashkil etish va o'tkazish uchun mas'ul bo'lgan mintaqaviy Muvofiqlashtiruvchi markaz bilan muvofiqlashtiradi. Shunga ko'ra, tadqiqot uchun tanlangan har bir maktabda maktab muvofiqlashtiruvchisi tayinlanadi. Sinovni o'tkazadigan shaxs sinovdan o'tgan sinfda va maktabda dars bermaydigan tajribali professional o'qituvchilar orasidan

tanlanadi. Sinov jarayonida xalqaro kuzatuvchilar tanlangan maktablarga bo‘linishadi. Ular akademik ish faoliyatini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (XEA) tomonidan qatnashayotgan mamlakatning ta’lim sohasidagi mustaqil mutaxassislar orasidan tayinlanadi (ular xalqaro va nodavlat tashkilotlari vakillari bo‘lishi mumkin). O‘zbekistondagi tayinlangan kuzatuvchidan o‘zbek, rus va ingliz tillarida gaplashish talab etiladi.

Ishlab chiqilgan maxsus talablarga muvofiq, Xalqaro kuzatuvchi shaxsan ishtirok etish uchun ma’lum miqdordagi maktablarni tanlaydi. Bu o‘rganish natijalarining obyektivligini ta’minlaydi.

O‘qish tartibi.

- Har bir maktab, sinf, parallel, o‘quvchi uchun o‘zining xalqaro identifikatsiya kodi (o‘quvchi identifikatori), shaxsiy versiya raqami, ishtirok etish holati belgilanadi.
- Sinov boshlanishidan 1 soat oldin olingan materialning ishonchliligini ta’minlash uchun maktab muvofiqlashtiruvchisi yopiq materiallar to‘plamini ochadi va uni sinovni o‘tkazayotgan shaxsga topshiradi.
- Sinov paytida paydo bo‘lgan barcha savollar, texnologiyadan chetlanish sabablari va tadqiqot usullari maxsus protokolda qayd etiladi.
- Ishni tugatgandan so‘ng, tadqiqotni o‘tkazgan kishi o‘qish qatnashchilarining javoblari va respondentlarning anketalarini maktab muvofiqlashtiruvchisiga qaytarishi kerak.
- Qo‘shimcha testlar, agar o‘quvchilarning 90% dan kamrog‘i obyektiv sabablarga ko‘ra asosiy testda qatnashgan bo‘lsa, o‘tkaziladi.

Tadqiqot vositalarining tavsifi.

Xalqaro PIRLS tadqiqot vositalariga quyidagilar kiradi:

- Matnlar va savollar yozilgan daftar.
- O‘quvchi anketasi.
- O‘qituvchining ma’lumotlari.
- Ota-onalar shakli.
- Maktab ma’muriyatining shakli.
- Kuzatuvchilarning milliy qo‘llanmasi.

- Mintaqaviy muvofiqlashtiruvchi qo‘llanma.
- Maktab koordinatori uchun qo‘llanma.
- O‘quv qo‘llanma.
- Ishni baholash va javoblarni kodlash bo‘yicha qo‘llanma.

Tadqiqotning har bir ishtirokchisiga matnlar va ularga topshiriqlar berilgan daftar beriladi. Birinchi matn - bu fantastika yoki kulgili hikoyalar, tasvir yoki ertak, ikkinchisi - ma’lumotli (ko‘pincha hayvonlar haqidagi hikoya). Har bir matnga 12-15 ta savol-topshiriqlar ilova qilinadi.

Ishtirokchilarga barcha ishlarni bajarish uchun 80 daqiqa vaqt beriladi (har biri tanaffus bilan 40 daqiqadan iborat).

O‘quvchilarning matnni o‘qish va tushunish darajasi sifatini aniqlash va baholash me‘zonlari

PIRLS tadqiqotlarida darsda o‘quvchilar tomonidan eng ko‘p qo‘llaniladigan o‘qishning quyidagi ikki turi o‘rganiladi:

1. Adabiy kitobxonlik malakasini egallash maqsadidagi o‘qish.
2. Mazmuni tushunish va amalda foydalanish maqsadidagi o‘qish.

O‘quvchilarga ikki xil topshiriq beriladi:

1. Adabiy o‘qish tajribasini o‘rganish;
2. Axborotni ishlab chiqish va undan foydalanish.

O‘qish savodxonligining asosi matnlar bilan to‘liq ishlash uchun zarur bo‘lgan o‘qish qobiliyatlarini shakllantirishdir. Bu o‘quvchi tomonidan kerakli ma’lumotlarni topish va tarqatish, matnning ma’lum qismi bo‘yicha xulosalar chiqarish, asosiy belgilarning harakatlarini sharhlash, matn namunalari va matn tuzilishini dastlabki tahlil qilish bilan tasdiqlash.

PIRLS o‘rganish monitoringi bo‘lganligi va uning asosiy vazifalaridan biri o‘qish sifati dinamikasini o‘rganish bo‘lganligi sababli, o‘qish uchun zarur shart bu har bir qismda matnlar va ularga berilgan topshiriqlarning bir qismini qayta ishlatishdir.

Tadqiqot ishtirokchilarining o‘quv va o‘qishdagi yutuqlarini baholash o‘quvchilarning o‘qish ko‘nikmalarining muayyan darajalariga asoslangan holda maktab ta’limi sifatini baholash sohasidagi xalqaro ekspertlarning ko‘rsatmalariga

muvofoiq amalga oshiriladi. Ushbu darajalar ishda taklif qilingan matn bilan ishlashda turli murakkablikdagi o'quvchilarning o'quv faoliyatini tavsiflaydi. Aniq darajadagi mezonlar sizga bolalarning natijalarini statistik jihatdan alohida guruhlariga ajratish imkonini beradi, ularning tayyorgarligini o'qish savodxonligi jihatidan ma'lum darajani tavsiflovchi aniq vazifalar yordamida tasvirlash mumkin.

Bajarilgan ishlarni baholash tizimi sifatli va miqdoriy baholashni birlashtiradi. PIRLSni baholash 1000 balli shkala bo'yicha amalga oshiriladi (asosan davlatlar natijalari 300 dan 700 ballgacha).

O'rtacha qiymat - 500 ball, standart og'ish - 100 ball. Har bir topshiriq uchun topshiriqning qiyinligiga qarab ma'lum ball beriladi. Xalqaro ekspertlar o'qish savodxonligini badiiy va axborotli matnlarni o'qish sifatini va o'qish qobiliyatining individual guruhlarini baholash ko'lamiga muvofiq baholaydilar.

PIRLS tadqiqotlarida xalqaro miqyosda hammasi bo'lib, to'rtta daraja ko'rsatilgan:

1. Eng yuqori daraja **625 ball**
2. Yuqori daraja **550 ball**
3. O'rtacha daraja - **475 ballga**
4. Past daraja - **400 ballga** to'g'ri keladi

Natijalar qanday baholanadi?

Javoblarni tanlash bilan vazifalarni tekshirish maxsus WinDem dasturidan foydalangan holda xalqaro mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi. Shu bilan birga, ochiq javobga ega bo'lgan vazifalar Milliy muvofiqlashtiruvchi tomonidan tekshiriladi. Vazifalar mutaxassislar tomonidan (IEA) ishlab chiqilgan Xalqaro vazifalarni baholash qo'llanmasiga muvofiq ko'rib chiqiladi. Qo'llanmada har bir vazifaning bajarilishini baholashga umumiy yondashuvlar mavjud. Har bir vazifa uchun uning bajarilishini baholash uchun maxsus tavsiyalar ishlab chiqilgan. Kodlash natijalari ma'lumotlar bazasiga kiritiladi va tekshirish uchun Xalqaro markazga yuboriladi.

Har to'rtinchi daftar milliy miqyosda mustaqil ekspertlar tomonidan ikki marta tekshiriladi, so'ngra ushbu daftarlarning bir qismi xalqaro ekspertlar tomonidan tekshiriladi. Ishtirok etuvchi davlatlar mutaxassislari nomuvofiq baholarni beradigan vazifalar tahlildan olib tashlangan.

Taklif etilgan to'rtta savoldan javoblarni tanlash va voqealar ketma-ketligini belgilash bo'yicha topshiriqlar bitta ball bilan baholanadi. Erkin tuzilgan javob bilan topshiriqlar - vazifaning murakkabligiga qarab 1 balldan 3 ballgacha.

O'qishni kodlash bo'yicha ko'rsatmalar maxfiy va oshkor qilinmaydi.

PIRLS-2001 birinchi tsiklida dunyoning 35 mamlakatidan 150 ming o'quvchi qatnashdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra yetakchi o'rinlarni Shvetsiya (561), Gollandiya (554), Angliya (553), Bolgariya (550), Latviya (545), Kanada (544), Litva (543), Vengriya (543), AQSh (542), Italiya (541). Eng past natijalarni Kuvayt (396), Marokash (350), Beliz (327) o'quvchilari ko'rsatdi.

2006 - yildagi PIRLSning 40 ishtirokchi davlatidan 215 ming kishidan iborat o'quvchilar soni bo'yicha to'rtinchi o'rinni egallagan Rossiya Federatsiyasi (565), Gonkong (564), Singapur (558), Kanada (Britaniya Kolumbiya) (558) reytingning yuqori pog'onalarini egalladilar. Ushbu tsiklning tashqi tomonlari Qatar (353), Quvayt (330), Marokash (323) va Janubiy Afrika (302).

PIRLS-2011da qatnashgan 49 davlatdan Gonkong (571), Rossiya Federatsiyasi (568), Finlyandiya (568) va Singapur (567) yetakchi guruhga kirdi. Rossiyalik o'quvchilar xalqaro imtihonning taklif etilgan matnlarini o'qish va tushunish sohasidagi yetakchilarning maqomini tasdiqladilar. Rossiyada kichik maktab o'quvchilarining muvaffaqiyati sabablari yosh maktab o'quvchilarining o'qish savodxonligini shakllantirish borasidagi ishlarning jamiyatda ham, pedagogik va ota-onalar jamoatchiligi orasida ham e'tirof etilishi edi.

Pedagogik jamoatchilik boshlang'ich ta'lim dasturlarining sifatini, shu jumladan 2004 va 2009 - yillardagi davlat ta'lim standartlari, yuqori sifatli darsliklarning mavjudligini va o'qishni puxta o'ylangan metodikasini ta'kidlamoqda.

Shunday qilib, turli mamlakatlarda o'tkazilgan PIRLS tadqiqotining natijalari pedagogik hamjamiyat tomonidan keng muhokama qilinmoqda. Maktab

o'quvchilari yutuqlari natijalarini monitoring qilish mexanizmlari joriy etilmoqda, o'quv texnologiyalari va boshlang'ich maktab o'quvchilarining o'quv yutuqlariga qo'yiladigan talablar ko'rib chiqilmoqda. Xalqaro test topshiriqlari asosida maktab o'quvchilari, pedagogik jamoalar va innovatsion o'qituvchilarning savodxonligini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar nafaqat o'quvchilarning ilmiy yutuqlarini baholashga, balki birinchi navbatda o'qish madaniyati va ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bu mamlakatdagi yoshlarning bilim olishidagi muhim omildir.

O'qituvchi, o'quvchi, maktab ma'muriyati, ota-onalar uchun anketalar

O'quvchi anketasi o'qish ishtirokchisi to'g'risida ma'lumot olish uchun ishlab chiqilgan. Avvalo, bu o'quvchining oilasi haqida ma'lumot. O'quvchilar uy kutubxonasining mavjudligi, shaxsiy kompyuterdan foydalanish imkoniyati va ota-onalar bilan o'qish masalalari bo'yicha muloqot qilish haqidagi savollarga javob berishadi. Shunday qilib, test sinovlari o'quvchining o'qish uchun shaxsiy motivatsiyasi haqidagi asosiy ma'lumotlar bilan birga keladi. Bundan tashqari, anketalarda u o'qiydigan joyda ta'limni tashkil qilish bilan bog'liq savollar mavjud. Bola maktabda qanchalik qulayligini his qilishi ham aniqlanadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun so'rovnomada o'qituvchining kasbiy darajasi, ular o'qitadigan maktablarning xususiyatlari, shuningdek, o'qitishning ba'zi jihatlari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Tadqiqot ishtirokchilarini o'qitishning o'quv jarayonini tashkil etishga bag'ishlangan savollar:

- o'quvchilar bilan ishlashning tashkiliy shakllari;
- o'qitish darsliklari;
- qo'llaniladigan o'quv qo'llanmalari va o'quv texnologiyalari;
- har xil matnlar bilan ishlash;
- matnlarni tushunish bo'yicha ko'nikmalar yoki strategiyalarni takomillashtirishga qaratilgan tadbirlar;
- sinf xonasida kompyuter, maktab kutubxonasidagi kitoblardan foydalanish;
- uy vazifasi va o'qish qobiliyatining o'quv yutuqlarini baholash;

Ota-onalar profili. Uning asosiy maqsadi nafaqat ma'lumot olish, balki ota-onalarning jamoatida bolada o'qish madaniyatini tarbiyalashning muhimligi to'g'risida xabardor bo'lishdir. Bu bolani maktabgacha tayyorgarlik, uyda darslarni tashkil etish va o'tkazish, ota-onalarning maktab tomonidan ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlaridan qoniqishi va boshqalar.

Maktab ma'muriyatining anketasi maktab resurslari - jihozlar, kadrlar potentsiali, boshqaruv tizimi, ota-onalar hamjamiyati bilan ishlash shakllari, o'quv jarayonini tashkil etish xususiyatlari to'g'risida to'liq ma'lumot olishga mo'ljallangan.

Maktab ma'muriyatiga anketa

Anketa maktab direktori va ma'muriyatiga yuboriladi va maktab haqida ma'lumot olish uchun mo'ljallangan.

Sizning maktabingiz mamlakatning milliy namunasi tarkibiga kirganligi sababli, savolnomadagi barcha savollarga javoblar O'zbekiston Respublikasidagi ta'lim tizimini tavsiflash uchun juda muhimdir.

Anketadagi har bir savolga iloji boricha aniq javob berish juda muhimdir. Anketadagi ba'zi savollar maktabning boshqa xodimlarini jalb qilishni talab qiladi. Taxminan, anketani to'ldirish uchun 30 daqiqa vaqt ketadi.

Boshqa xalqaro tadqiqotlarda bo'lgani kabi, ushbu loyihadagi barcha mamlakatlarda bir xil anketalar qo'llaniladi. Shu munosabat bilan, ba'zi savollar sizning maktabingiz yoki umuman O'zbekistondagi maktablarning xususiyatlariga mos kelmasligi mumkin. Shunga qaramay, ushbu savollarga javob berishga harakat qilish lozim. Ular asosida ta'lim tizimining natijalarini taqqoslash mumkin bo'lgan ma'lumotlar olinishi kerak.

To'ldirilgan anketa Mintaqaviy muvofiqlashtiruvchiga qaytariladi yoki Ta'lim va fan vazirligining Ta'lim statistikasi va baholash milliy markaziga test materiallari bilan birgalikda yuboriladi.

1. Maktabingizda nechta o'quvchi bor?

Raqamni yozing. _____

2. Maktabingizda nechta boshlang'ich maktab bitiruvchisi bor?

Raqamni yozing. _____

3. Maktabingiz joylashgan shahar, qishloq yoki qishloq aholisi qancha?

Raqamni yozing. _____

4. Maktabingiz joylashgan hududni qanday izohlaysiz?

5. Maktabingizdagi o'quvchilar foizi haqida nima deyish mumkin ...

a) iqtisodiy jihatdan ishlaymaydigan oilalar? _____

b) iqtisodiy jihatdan obod oilalar? _____

O'qituvchi uchun anketa

Anketa o'quvchilari boshlang'ich maktabni bitirgan o'qituvchilarga yuboriladi. Uning maqsadi o'qituvchilik tajribasi va o'qishni qanday tashkil etish haqida ma'lumot olishdir.

Anketadagi har bir savolga iloji boricha aniq javob berish juda muhimdir. Anketadagi ba'zi savollar maktabning boshqa xodimlarini jalb qilishni talab qiladi. Taxminan, anketani to'ldirish uchun 30 daqiqa vaqt ketadi.

1. Maktabingizda o'qishni eng yaxshi o'qiyotgan o'quvchilar uchun murakkab o'qish dasturlari mavjudmi?

2. Oddiy o'quv haftaligida siz rus tilini o'qishga va o'qish, shu jumladan yozishni, nutqni, o'qishni va boshqa tillarni o'rgatishga qancha vaqt ajratasiz?

3. Doimiy o'quv haftasida o'qish darslariga sarflagan vaqtingiz va boshqa fanlar bo'yicha o'qish bo'yicha mashg'ulotlaringizga sarflagan vaqtingiz qancha?

4. Siz o'quvchilarga o'qishni, shu jumladan boshqa fanlarda o'qishni qanchalik tez-tez o'rgatasiz?

O'quvchilar uchun anketa

Ushbu daftarda o'quvchi va maktabdagi o'qish to'g'risida savollar mavjud. Siz o'zingiz haqingizda ba'zi ma'lumotlarni berishingiz yoki fikringizni bildirishingiz kerak. Savolga javob berayotganda, sizga eng mos bo'lgan javobni

tanlashga harakat qiling. Quyida sizga javob berishingiz kerak bo'lgan savollarga misollar keltirilgan.

1. Nimani yoqtirasan? Siz quyidagi fikrlarga qanchalar qo'shilasiz?

a) Men kino tomosha qilishni yaxshi ko'raman

b) Menga muzqaymoq yoqadi

c) Men erta turishni yoqtirmayman

d) Menga asar juda yoqadi

3. O'qituvchingiz sizdan uyda (biron bir mavzuda) o'qishni qanchalik tez-tez so'raydi?

a) Mendan hech qachon uyda biron narsa o'qishimni so'ramaydilar ---

b) Haftada bir martadan kam - haftasiga 1-2 marta

c) Haftada 3-4 marta

2. Agar sizga o'qish bo'yicha uy vazifangizda yordam kerak bo'lsa, kim sizga ko'proq yordam beradi?

a) Mendan hech qachon o'qish bo'yicha uy vazifasi so'ralmaydi.

b) Men hech qachon yordamga muhtoj emasman

c) Ota-onalar yoki buvilar

d) Birodar yoki singil --- O'qituvchi yoki o'qituvchi --- Boshqa kimdir ---

e) Menda yordam beradigan hech kim yo'q

3. Umuman olganda (barcha fanlarda) o'qish bo'yicha uy vazifasini bajarayotganda odatdagi maktab kunida qancha vaqt sarflaysiz?

a) Mendan hech qachon uyda biron narsa o'qishimni so'rashmaydi

b) Yarim soat yoki undan kam

c) Yarim soatdan 1 soatgacha

d) 1 soatdan ko'proq

4. Uyda, maktabda yoki boshqa joylarda kompyuteringizni qanchalik tez-tez ishlatasiz?

a) Men uyda kompyuterdan foydalanaman

b) Men maktabda kompyuterdan foydalanaman

c) Men boshqa joylarda kompyuterdan foydalanaman

6. Siz Internetdan quyidagi maqsadlarda foydalanasiz?

- a) Men maktab uchun ma'lumot qidirapman
- b) Sport haqida ma'lumot qidirapman
- c) Men musiqa haqida ma'lumot qidirapman
- d) Men qiziq bir narsani qidirapman
- e) Men elektron pochta xabarini yuboryapman

Ota-onalar uchun so'rovnoma

Farzandingiz o'qiyotgan sinfda xalqaro loyiha (PIRLS) doirasida bolalarni o'qish ko'nikmalarini o'rganish darajasi o'rganilmoqda. Ushbu loyiha Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA) tomonidan tashkil etilgan.

Ota-onalar uchun o'tkazilgan so'rovning maqsadi, bolangiz qanday qilib siz va farzandingiz bu uchun nima qilganini o'qishni o'rganganligi to'g'risida ma'lumot olish, shuningdek, bolangiz o'qiyotgan maktab bilan bog'liq turli masalalar bo'yicha fikringizni olishdir. Ushbu ma'lumotlarning tahlili o'qituvchilarga maktabda o'qishni yaxshilashga yordam beradi.

Sizdan anketaning barcha savollariga javob berishingizni so'raymiz. Taklif etilgan savollarga to'g'ri yoki noto'g'ri javoblar yo'q, ular sizning tajribangiz yoki fikringizni aks ettiradi. Agar siz ba'zi savollarga javob topishni iloji bo'lmasa, ularni o'tkazib yuboring. Sizning savollaringizga javoblaringiz maxfiy.

1. Onaning o'rnini bosuvchi kim bor?

- a) ota
- b) bobo
- c) xola
- d) tarbiyachi
- e) hech kim

2. Farzandingiz maktabga borishdan oldin, siz yoki oilangizning biron bir a'zosi bolangiz bilan quyidagi tadbirlarni o'tkazganmi?

- a) Unga kitob o'qib berdi
- b) Unga hikoyalarni aytib berdi
- c) Unga qo'shiqlar kuylashni o'rgatdi

3. Siz yoki sizning oila a'zolaringiz qaysi tilda, asosan 2-savolda muhokama qilingan narsa bilan bolangiz bilan muomala qildingiz?

a) O'zbek tilida

b) Boshqa tilda

4. Farzandingiz uy vazifalarini bajarish uchun kuniga o'rtacha qancha vaqt sarflaydi?

a) Mening bolamga uy vazifasi berilmaydi

b) 15 daqiqa yoki undan kam

c) 16-30 daqiqa

d) 31-60 daqiqa

e) 60 daqiqadan ko'proq

Bugun mamlakatimizda ta'lim sifatini baholashda yangicha monitoring tizimini xalqaro baholash dasturlari yordamida aniqlash va qiyoslashga asoslangan tizim shakllanmoqda. Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tajribalarni o'rganish, mavjud tizim bilan qiyosiy va har tomonlama tahlil qilish, tegishli yo'nalishdagi xalqaro va xorijiy tashkilotlar, agentliklar, ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan yaqindan hamkorlik qilish, ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro loyihalarni joriy qilish, zamon talablariga javob beradigan munosib milliy baholash tizimini takomillashtirish muhim sanaladi.

**PIRLS tadqiqoti uchun topshiriqlar tayyorlash va ular ustida ishlash
texnologiyasi**

2-sinf o‘qish kitobidan. ALISHERNING ONASI. Abdulla Oripov.

-Bilmam, qanday ayol bo‘lgan,

Alisherning onasi.

Balki uning aqliga ham

Lol qolgan zamonasi.

Balki uning ko‘zlarida,

Bo‘lgan og‘ir bir hayol.

Balki g‘amgin bir zotdir u,

Balki sho‘xchan bir ayol.

Balki buyuk farzandiga,

Terib klgan chechaklar.

Balki tunlar unga bedor,

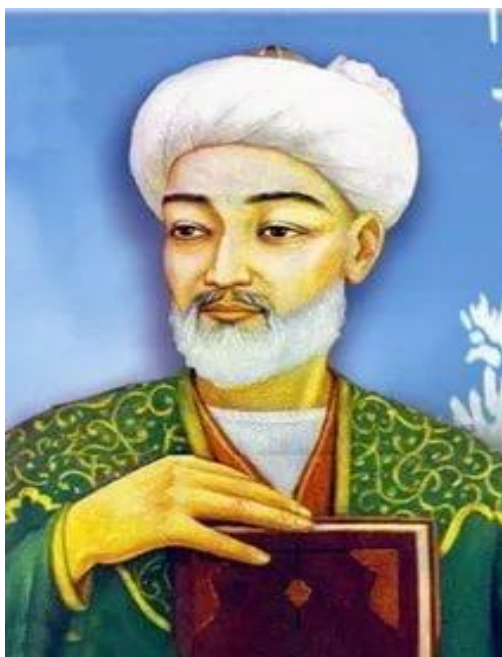
Aytib bergan ertaklar.

Mayliga, u kim bo‘lmasin,

Yolg‘iz bir so‘z ma‘nosi:

Alisherning onasi u,

Navoiyning onasi.

Topshiriqlar

1-topshiriq. Abdulla Oripov ijodi haqida bilganlaringizni yozing.

2-topshiriq. Sheʼrdan Alisher bilan mehribon volidasining suhbat jarayoni tasvirlangan satrlarni topib yozing.

3-topshiriq. Alisher Navoiy haqida nimalarni bilasiz?

4-topshiriq. Navoiyni tarbiyalab voyaga yetkazgan onasini siz qanday tasavvur etasiz? Navoiyning onasini tasvirlab bering.

5-topshiriq. Alisher Navoiyning shoir boʻlishida onasining oʻrni qanday boʻlgan?

6-topshiriq. Onalar haqida maqollar ayting.

Ona – daraxt, bola – meva.

Ona bilan bola, gul bilan lola.

Onaning ko‘ngli bolada, bolaning ko‘ngi dalada.

7-topshiriq. Mavzu asosida hadislardan namuna keltiring.

Jannat onalar oyog‘i ostidadur.

9-topshiriq. Alisher Navoiy bobomiz onalar haqida shunday deydi:

Onalarning oyog‘i ostidadur,

Ravzai jannat jinon bog‘i.

Ravza bog‘in visolin istar ersang,

Bo‘l onalar oyog‘in tuprog‘i.

O‘z onangizga ta’rif bering.

10-topshiriq. “Zanjir” o‘yini. O‘qituvchi boshlab bir so‘z aytadi. O‘quvchilar bu so‘z qaysi harf bilan tugagan bo‘lsa, shu harf bilan boshlanuvchi so‘zni topib aytadilar. So‘z o‘yini shu tarzda davom etadi.

1-variant: Alisher, Ona, ayol, jannat.

2-variant: _____

3-variant: _____

11 -topshiriq. Satrlarini tahlil qiling.

“Mayliga u kim bo‘lmasin,

Yolg‘iz bir so‘z ma`nosi.

Alisherning onasi u,

Navoiyning onasi”.

12 -topshiriq. She'r matnini o'qiyotganingizda ko'z oldingizda nimalar namoyon bo'ladi?

13-topshiriq. Ana shu misralarni yozganda shoir ko'nglidan nimalar kechgan deb o'ylaysiz?

14-topshiriq. Test

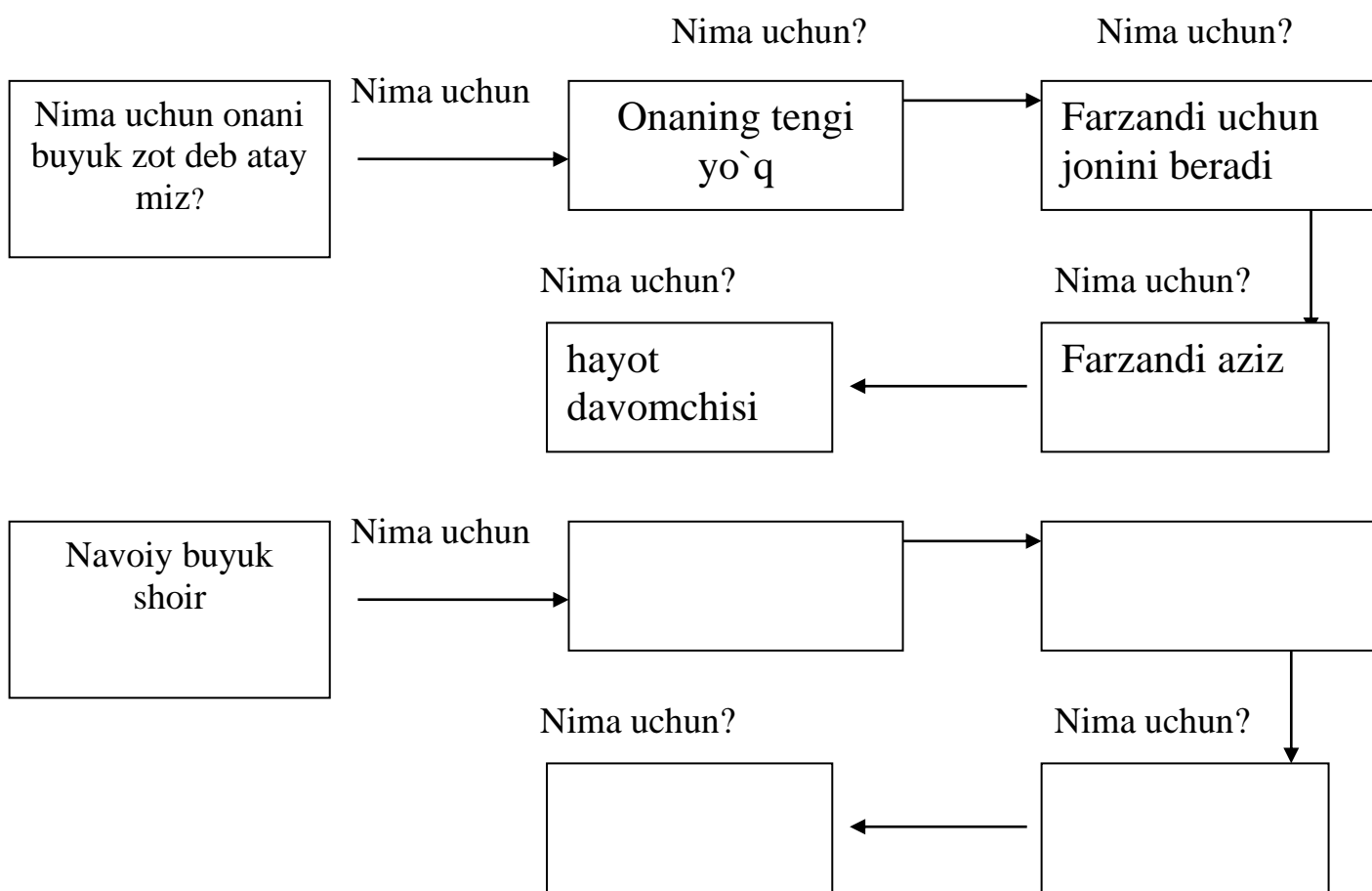
1. Onaning ko'ngi bolada, bolaning ko'ngli Maqolni davom ettiring.

A) dalada B) gulda D) maydonda

2. Mazmunga mos so'z toping. Ona mehri nimani eritadi?

A) oyni B) toshni D) gulni

15-topshiriq. "Nima uchun" metodi . Siz ikkinchi chizmani to'ldiring.

Muallif: Boboxon chumchuq bolani rosa qiynadi: suvga solib suzdirdi, qanotlarini yoyib, hilpillatdi. Keyin oyog'iga ip bog'lab, ko'chaga olib chiqdi. Ko'chada Tal'atga duch keldi. Tal'at Boboxonni ko'rdi-yu, qovog'i solindi. Boboxon judayam o'jar bola edi. Tal'at shosha-pisha yonini kovlashtirdi: kissasida yarimta o'chirg'ich bilan kecha ochgan qizil qalami bor ekan.

Tal'at: - Boboxon, chumchuqni qayerdan olding?

Boboxon: - Bug'doyzordan, chigirtka tutayotganimda, do'ppim bilan urib yiqitdim.

Tal'at: - Alishmaysanmi?

Boboxon: - Alishaman, nimang bor? - dedi hovliqib.

Tal'at: - Mana rangli qalam, agar xo'p desang, mana bu ochirg'ichni ham beraman.

Boboxon: - Buni alishvolib nima qilasan? - dedi.

Tal'at: - Hozir bilasan nima qilishimni.

Muallif: - Tal'at chumchuq bolaning oyog'idagi ipni avaylab yechdi. Yuragi duk-duk urayotgan bechora qushchani bir-ikki siladi-da, keyin birdan osmonga qo'yib yubordi. «Bor, uchaver!» deb qo'yib yubordi. Boboxon goh qo'lidagi o'chirg'ich bilan qalamga, goh pat-pat qanot qoqib uchib ketayotgan chumchuqqa, goh istehzo bilan kulimsirab turgan Tal'at o'rtog'iga javdirab, nima qilishini bilmay, hang-mang bo'lib qoldi.

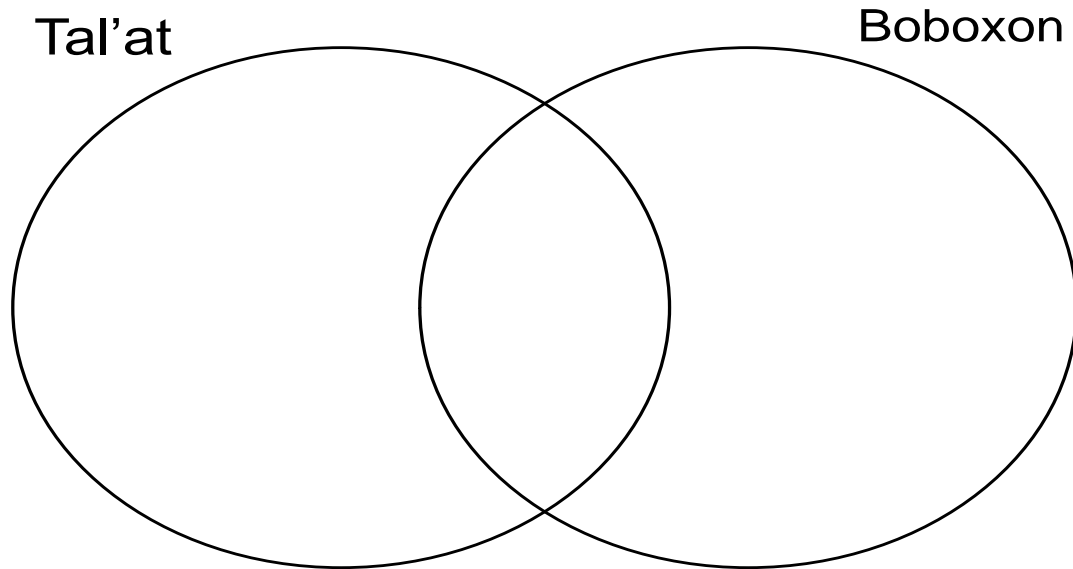
Topshiriqlar

1-topshiriq. Boboxonga ta'rif bering.

2-topshiriq. Tal'atga ta'rif bering.

3-topshiriq. Tal'at bilan Boboxonni taqqoslang.

Venn diagrammasi

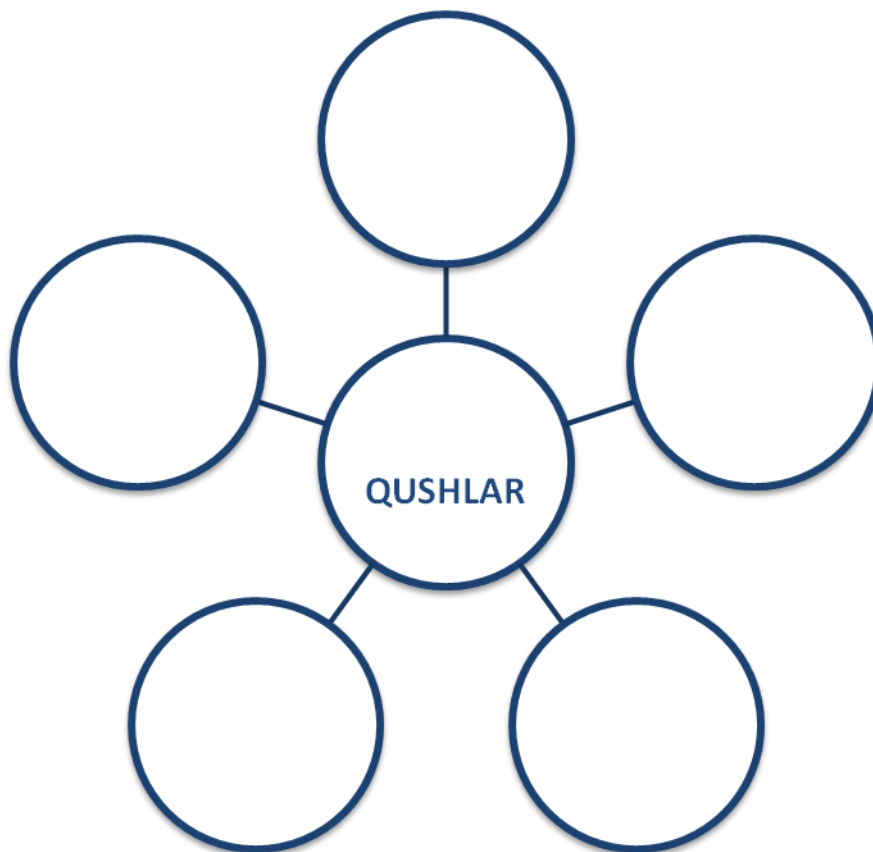

4-topshiriq. Test.

1. Boboxon chumchuq bolasini nima qildi?
a) uchirib yubordi b) qiynadi d) in solib berdi
2. Chumchuq qanday qush?
a) kichkina b) katta d) vahshiy
3. Tal'at qushga nima deydi?
a) bor, uchaver b) ket-ket d) sayrab ber
4. Boboxon chumchuqni nimaga alishdi?
a) qalam b) o'chirg'ich d) o'chirg'ich, qalam
5. Chin do'st yurakdan so'zlar. Maqolmi, topishmoqmi, tez aytishmi?
a) tez aytish b) topishmoq b) maqol

5-topshiriq. Tal'atni o'chirq'ich bilan qalamini Boboxonga berishga nima majbur qildi?

6-topshiriq. Qanday qushlarni bilasiz? „Klaster“ ni to'ldiring.

7-topshiriq. 5-6 – topshiriqni bajardingizmi? Nima uchun 6-7 – topshiriqlar qushlar va o'quv qurollari haqida?

8-topshiriq. Matnga yana qanday sarlovha qo'yish mumkin? Nima uchun?

9-topshiriq. O'quv qurollarining narxini bilasizmi?

Portfel - _____

Daftar - _____

Ruchka - _____

Qalam - _____

O'chig'ich - _____

Rasm daftar - _____

10-topshiriq. “Boboxon Tal’atning qilgan ishidan hang-mang bo‘lib qoldi”.

Tog‘rimi? Shu tobda Boboxonning xayolidan nimalar kechdi deb o‘ylaysiz?

11-topshiriq. Qushlarning foydali va zararli jihatlarini yozing.

12-topshiriq. Sizingcha hozirda qushlarga munosabat qanday?

13-topshiriq. Oxirgi marta qachon qushlarga g‘amxo‘rlik qilgan edingiz?

Nimalar qilgan edingiz?

14-topshiriq. O‘ktam Usmonov haqida nimalar bilasiz?

15-topshiriq. Boboxonga o‘xshagan bolalarga nimalar degan bo‘lardingiz?

3-sinf o‘qish kitobidan YOZ SHE’RI Obid Rasul

Yoz keldi – yu, yoz keldi,
Ko‘lga o‘rdak, g‘oz keldi,
To‘kinchilik soz keldi.

O‘rgilay fasli yozim,
Senga rubobim – sozim.

Quyosh bobom – saxiy qo‘l,
Rang – bisoti juda mo‘l,
Ko‘zlagani – to‘g‘ri yo‘l.

O‘rgilay oltin fasl,
Senga yot qing‘ir, hazil.

Polizga qo‘ysang qadam,
Fe’li keng dehqon dadam,
Yozib dasturxon shu dam,

O‘rgilay, - deb, gulyuzdan,
So‘yar qovun – tarvuzdan.

Bog‘da chilgi, husayni
Yetilgan mahal ayni,
Kelib qolsang og‘ayni

O‘rgilay, - deb bol yeysan,
Ekkanga rahmat, deysan.

1-topshiriq. “Tushunchalar tahlili” metodi orqali so‘zlarga izoh bering.

Tushuncha	Mazmuni
Yoz	
Quyosh	
Poliz	
Bog‘	
O‘rgilay	

2-topshiriq. Rasm asosida "Yoz fasli" mavzusida hikoya tuzing

"Yoz fasli"

3-topshiriq. Quyosh haqida bilganlaringizni yozing.

4-topshiriq. Yozda qaysi mevalar birinchi pishadi? 6 ta meva nomini pishib, yetilish tartibida yozing.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

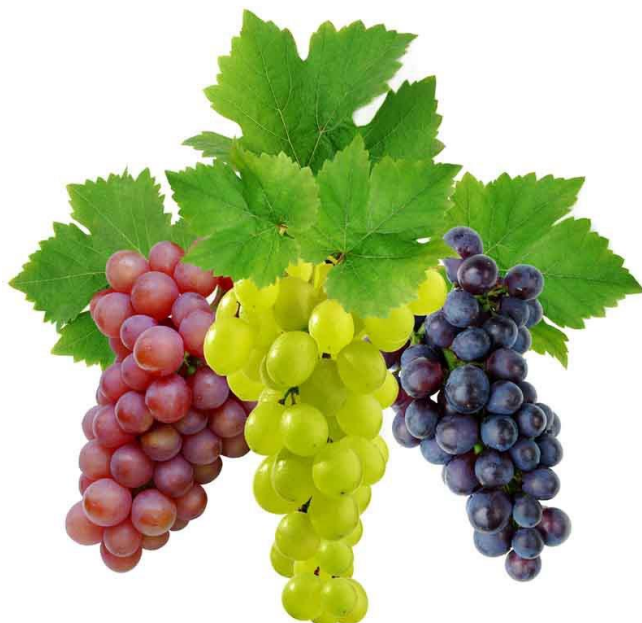
5-topshiriq. Poliz ekinlari haqida topshmoqlardan yozing.

6-topshiriq. Mevalarning foydali va zararli jihatlarini yozing.

1. Foydali jihatlarini:

2. Zararli jihatlarini:

7-topshiriq. Uzun navlaridan qaysilarini bilasiz?

8-topshiriq. Yurtimizda yozda havo harorati qanday bo‘ladi?

9-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Bir yil necha fasldan iborat? _____
2. Qish fasli qaysi oylardan iborat? _____
3. Uzunlik o‘lchov birligi nima? _____
4. Eng katta og‘irlik o‘lchov birligi nima? _____
5. Vaqtni ko‘rsatuvchi asbob? _____
6. Havo haroratini o‘lchaydigan asbob? _____

10-topshiriq. Test topshirig‘ini bajartiring.

1. Qaysi hasharotlar foydali?

A) ari chumoli, chuvalchang

B) pashsha, burga, kana

D) burga, chuvalchang kana
2. Qaysi hasharotlar zararli?

A) ari chumoli, chuvalchang

B) pashsha, burga, kana

D) burga, chuvalchang kana

3. Qaysi hasharotlar to‘da bo‘lib yashaydi?

A) ari chumoli,

B) pashsha, burga,

D) chuvalchang kana

4. Qaysi hasharot gullar, daraxtlarni changlatadi?

A) chumoli

B) pashsha

D) asalari

5. Hasharotlarning asosiy belgisi nima?

A) ularning dumlari bo‘ladi

B) hammasining qanotlari bo‘ladi

D) oyoqlari oltitaligida

11-topshiriq. Shoir gulyuz deb kimni aytmoqda?

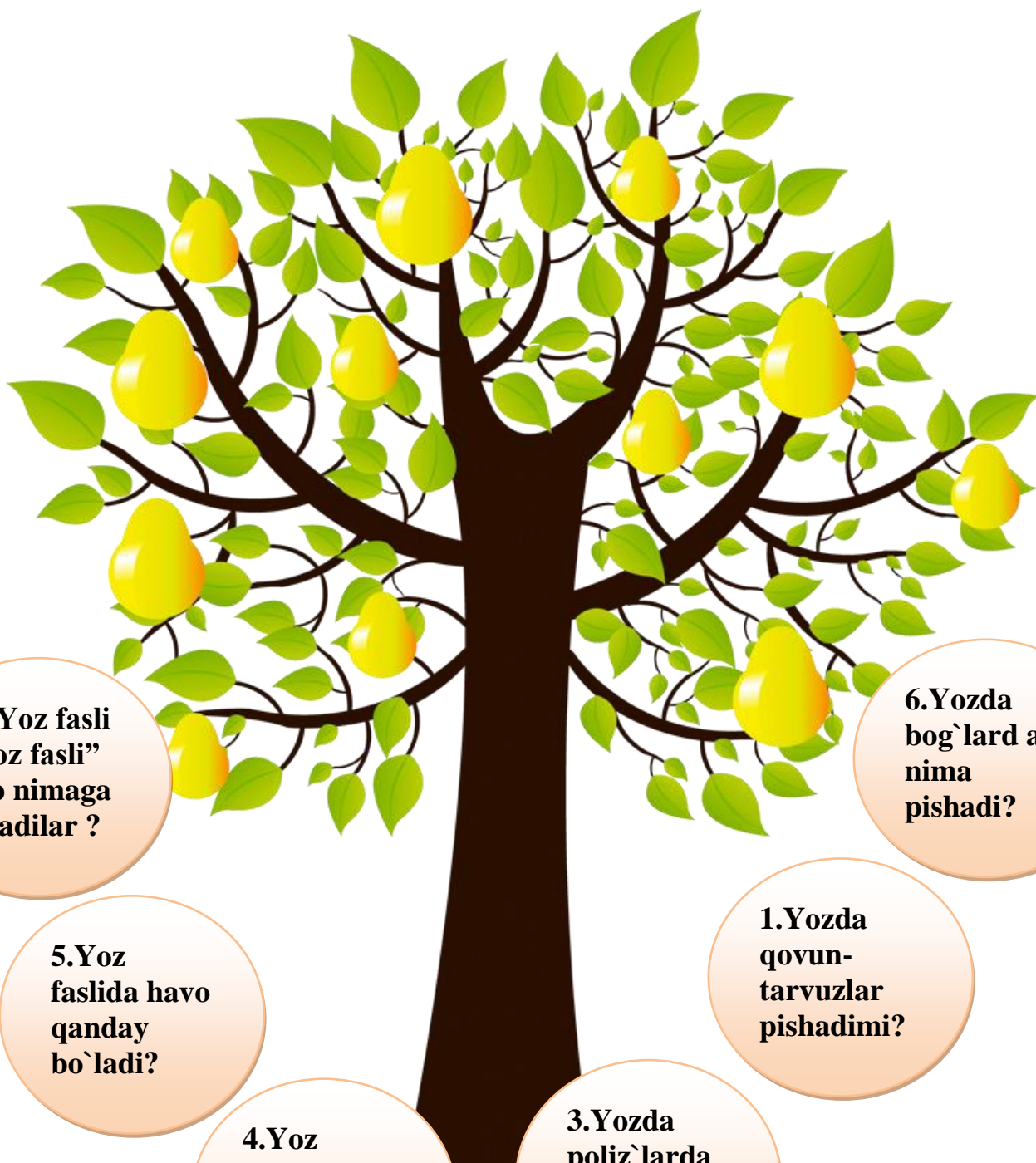
a) Bolani

b) O‘zini

c) Dehqonni

d) Mevalarni

12-topshiriq: Daraxtning savollariga javob yozing.

**2. "Yoz fasli
– soz fasli"
deb nimaga
aytadilar ?**

**6. Yozda
bog`lard a
nima
pishadi?**

**5. Yoz
faslida havo
qanday
bo`ladi?**

**1. Yozda
qovun-
tarvuzlar
pishadimi?**

**4. Yoz
faslida havo
qanday
bo`ladi?**

**3. Yozda
poliz`larda
nima
pisadi?**

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

13-topshiriq: Shoir Obid Rasul haqida yana qanday ma'lumotlar bilasiz?

14-topshiriq: Yozgi harakat — kuzgi barakat. Qaysi izoh to'g'ri? Belgilang.

1. Yozda ko'proq harakat qilsang kuzda harakat qilmaysan.

2. Yozda ko'p mehnat qilsang kuzda mevasini ko'rasan.

3. Yozda ko'p ishlasang, qishda mevasini ko'rasan.

15-topshiriq: "Fe'li keng" deganada nimani tushunasiz? Shunaqa insonlardan kimlarni bilasiz?

3-sinf o‘qish kitobidan „YO‘LDA” Shukur Xolmirzayev

Ota, ona va o‘g‘il shaharga kelayotgan edilar. Onasi bilan otasi – otda, bola eshakda.

Dala yo‘li. Kun isib ketdi. Bola chanqadi. Dadasidan suv so‘radi.

- Chida, o‘g‘lim, chida. Shaharga tushaverishda buloq bor. O‘shandan ichasan. Biz ham ichamiz. Ulovlarni ham sug‘oramiz, - dedi otasi.

Bola chidab, eshakni haydayverdi.

Havo isigandan isidi. Tuproq yo‘l ustida allanimalar jimir – jimir etardi. Tandir o‘gzidan chiqqan hovurga o‘xshaydi. Bolaning suv ichgisi kelib, battar qiynaldi. Tanglayi qotib, lablari bir-biriga yopishib qola boshladi. Yig‘lab yubordi. Suv so‘radi.

- Suv yo‘q-ku, o‘g‘lim. Ko‘rib turibsan o‘zing. Demak, chidash kerak.

Chidamsiz kishi qiyinchilikka bardosh berolmaydi. “Men chidamliman!” deb o‘yla. O‘zingni chalg‘it, atrofni tomosha qil, - deb maslahat berdi otasi.

Ular yo‘lda davom etishdi. Shaharga tushaverishda toshlar ostidan oqib chiqayotgan buloq bo‘yiga yetishdi. Ulovlardan tushishdi.

Hamma xursand edi. O‘zlari ham buloqdan suv ichdilar. Ulovlarini ham sug‘orishdi. Keyin asta yo‘lga tushishdi.

- Qalay endi, o‘g‘lim! Chidasa bo‘lar ekanmi? – dedi otasi.

- Ha, odam chidasa bo‘lar ekan. O‘zini chalg‘itadimi, boshqa ish qiladimi, baribir chidasa bo‘lar ekan.

Otasi chidamlilik, qiyinchiliklarga bardosh bera olish odamning eng yaxshi fazilatlaridan biri ekanligini tushuntirdi.

1- topshiriq: O‘g‘li nima uchun chanqab ketdi?

2-topshiriq: ”Tushunchalar tahlili” metodi orqali so‘zlarga izoh bering.

”Tushunchalar tahlili” metodi.

Tushuncha	Mazmuni
Buloq	
Tanglay	
Ulov	
Hovur	
Chidamlilik	
Qiyinchilik	
Fazilat	

3-topshiriq: Mavzu yuzasidan quyidagi so‘zlarga “Sinkveyn” tuzing.

Ona, ota, o‘g‘il.

Namuna:

1. Ona
2. G‘amxor, mehribon
3. Tarbiyalaydi, erkalaydi, quchoqlaydi
4. Ona g‘amxo‘rlik bilan bolasini tarbiyalaydi.
5. Volida

1. Ona

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

1. Ota

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

1. O'g'il

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

4-topshiriq: O'zbekistonda qanday daryolar bor?

5-topshiriq: "Orolni asrang" mavzusida kichik hikoya tuzing.

Orolni asrang

6-topshiriq: Ota- ona haqida maqollardan ayting.

1. _____

2. _____

3. _____

7-topshiriq: O'g'li o'z-ozini qanday yengdi?

- A) Otasidan qo'rqib
- B) Sabr-bardoshi bilan
- C) Suv topilmaganidan

8-topshiriq: Ushbu hikoyaning asosiy g'oyasi nima?

- A) Farzandiga har qanday sharoitda ham sabrli bo'lishni o'rgatish
- B) Suvni asrab-avaylashga o'rgatish
- C) Ota-onani hurmat qilishga o'rgatish

9-topshiriq: Tasavvur qiling so'z o'sha o'g'ilning o'rnidasiz. Suv yo'qligini bilsangiz ham suv so'rar edingizmi yoki boshqacha yo'l tutar edingizmi? Fkringizni bayon eting.

10-topshiriq: Asar qahramonlarini xarakterlarini yoriting.

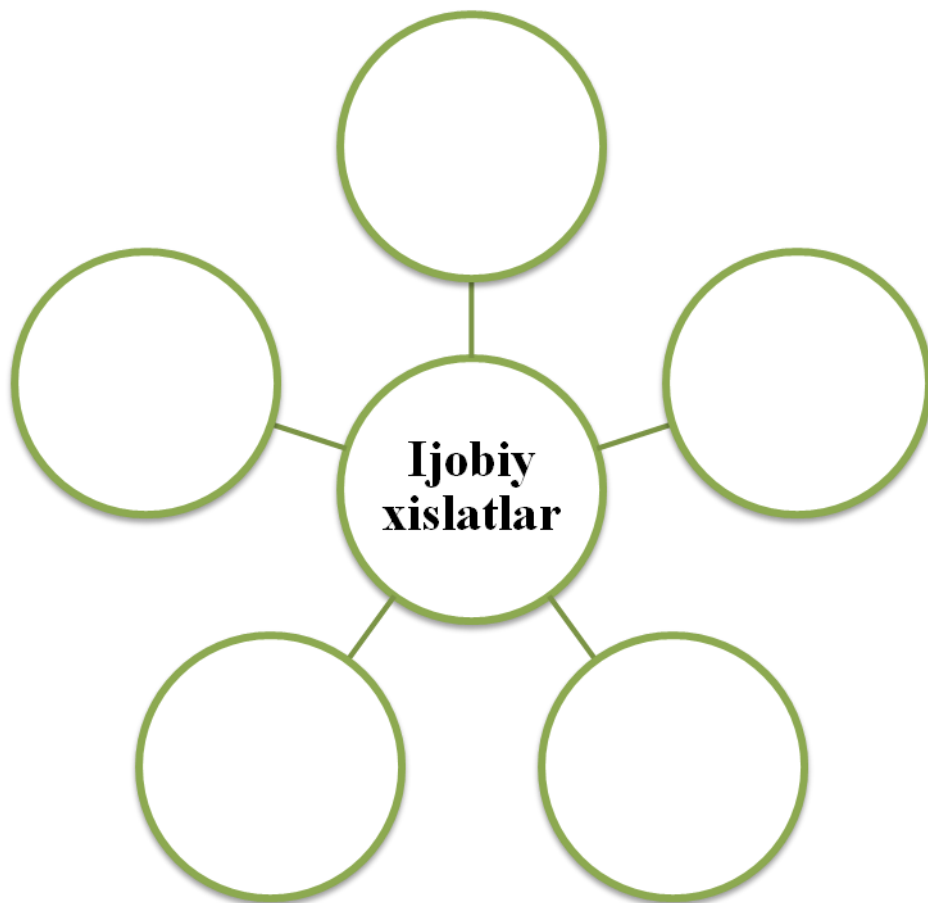
Ota: _____

Ona: _____

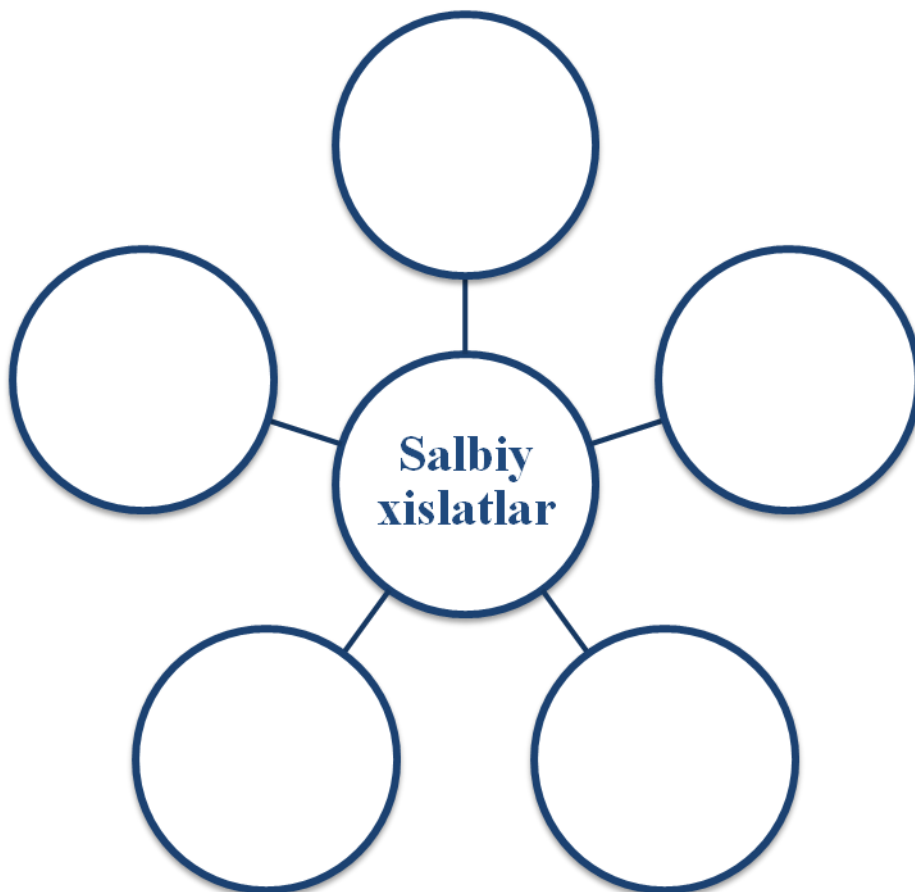
O'g'il: _____

11-topshiriq: Asar muallifi Shukur Xolmirzayev ijodi haqida nimalar bilasiz?

12-topshiriq: Insonga xos bo‘lgan ijobiy xislatlarni “Klaster”da tarmoqlang.

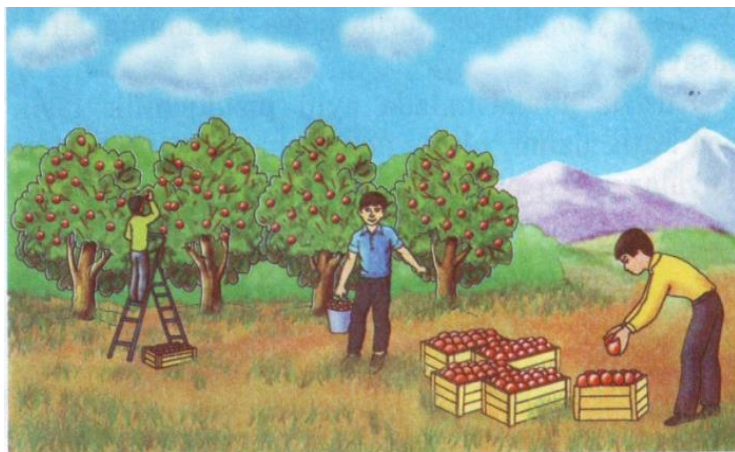
13-topshiriq: Insonga xos bo‘lgan salbiy xislatlarni “Klaster”da tarmoqlang.

Ko‘m – ko‘k baxmal tog‘lardan oshib,
O‘quvchilar, o‘ynab - kulingiz!
O‘lkamizda go‘zal yoz chog‘i,
Sizni kutar lola – gulingiz.
Bel baravar barra o‘tlarni
Kurt – kurt yeydi qo‘y – qo‘zichoqlar.
- Biz ham shodmiz siz kabi, - deya,
Qirda kishnar toy – qulunchoqlar.
Bir zum o‘tmay moviy osmonda,
Turnalar keng yozar arg‘imchoq.
Qaytib kelgan laylak, qaldirg‘och,
Inlariga qo‘nib vaqti chog‘.
Shunday ko‘rkam faslni ko‘rib,
Kimning zavqi toshmaydi deysiz?..
Qanday fayzli tog‘, dalalar bizda,
Bolajonlar, o‘ynab – kulingiz!

1-topshiriq. Rasmlarga qarab qaysi fasllarni tasvirlang.

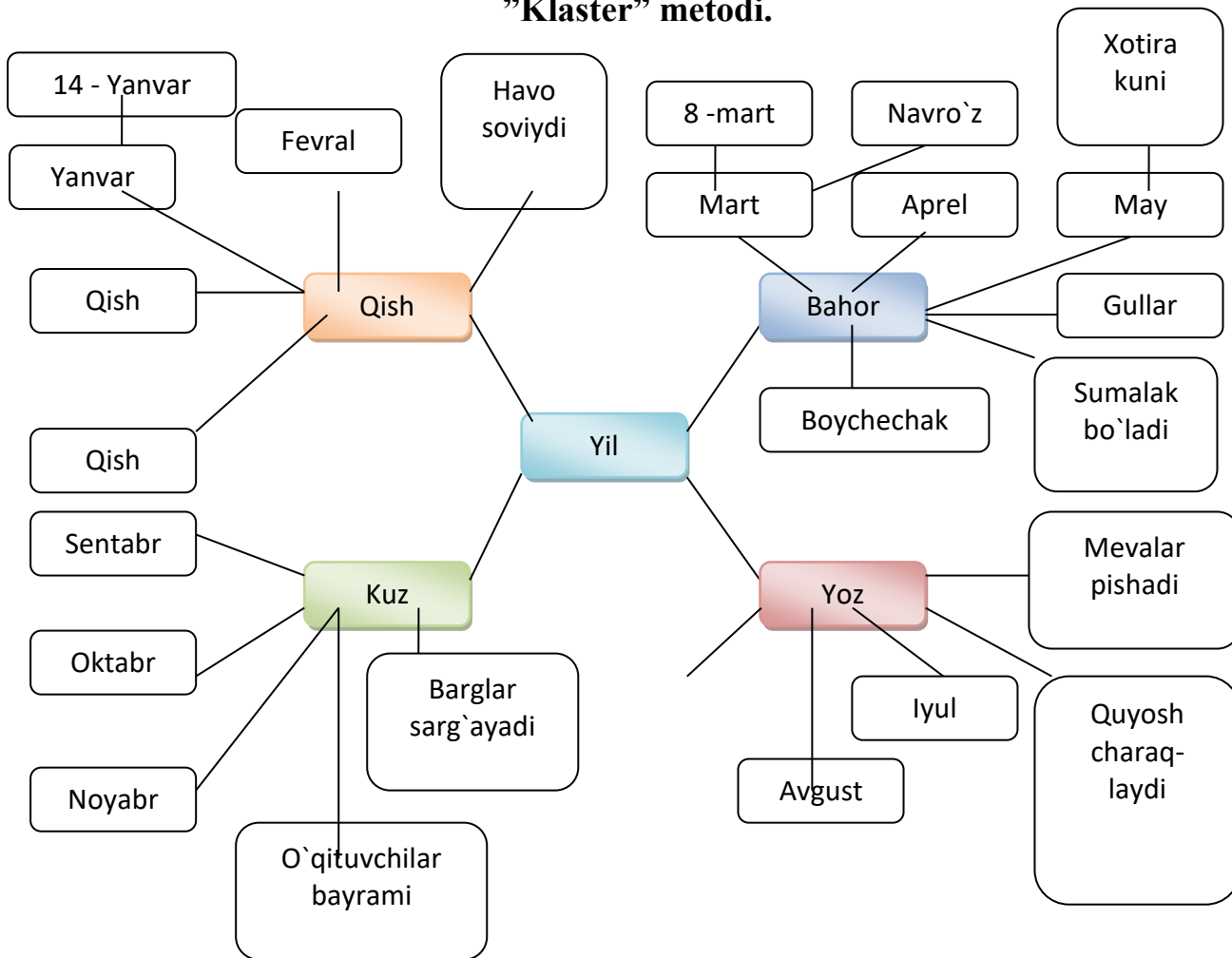

2-topshiriq. Topshiriq "Klaster" metodi asosida bajarilgan. Siz uni guruhlarga ajrating.

”Klaster” metodi.

1. Fasllar:

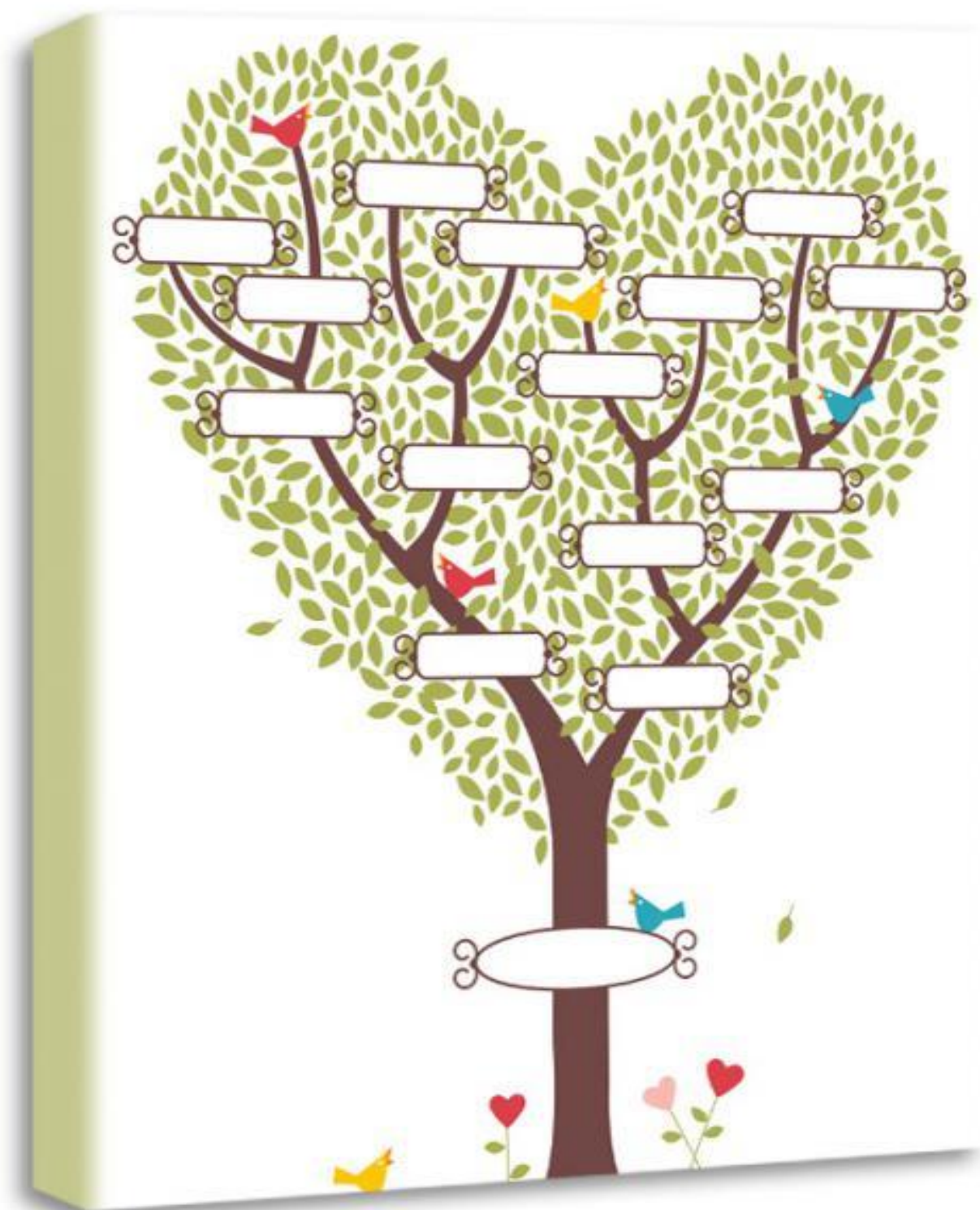
2. Bahor fasli oylari:

3. Yoz fasli oylari:

4. Qish fasli oylari:

5. Kuz fasli oylari:

3-topshiriq. Daraxtdagi bo'sh kataklarga mevali daraxtlar nomini yozing.

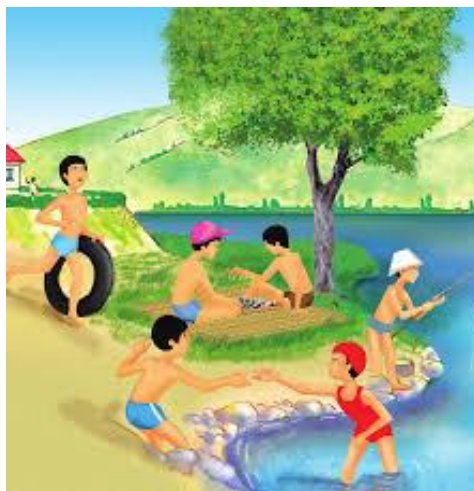
3-topshiriq. Yozning birinchi kuni qanday kun?

- A) Bolalar kuni
- B) Ta'til boshlanadi
- C) Eng issiq kun

3-topshiriq. Hodisalarni voqeada sodir bo‘lish tartibda tartiblang.

1. Qishloqda yozda ham kechalari salqin bo‘ladi.
2. Ta’tilda qishloqqa ketamiz.
3. Yozda ta’til boshlanadi.
4. Qishloqda mazza qilib ariqda cho‘milamiz.

4-topshiriq. Rasm asosida matn tuzing va sarlovha qo‘ying.

5-topshiriq. She'r nomini qanday o‘zgartirish mumkin?

1-variant: _____

Asos: _____

3-variant: _____

Asos: _____

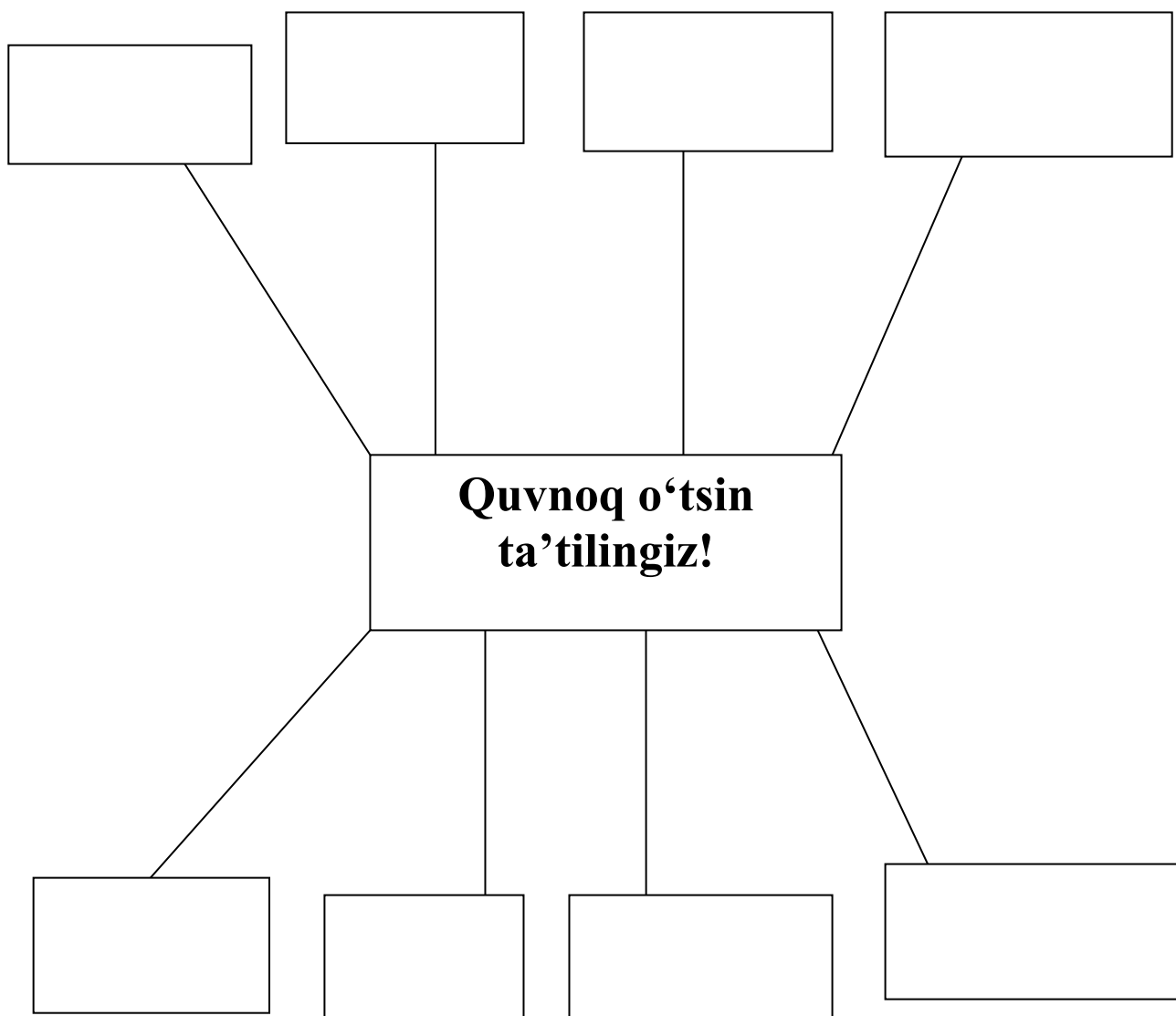
2-variant: _____

Asos: _____

6-topshiriq. Asar muallifi Ilyos Muslim ijodi haqida nimalar bilasiz?

7-topshiriq: “Yozgi ta’til taassurotlarim” mavzusida hikoya tuzing.

8-topshiriq: Shoir she’rda qanday hayvon va qushlarni nomini yozgan? Bo’sh kataklarga yozing.

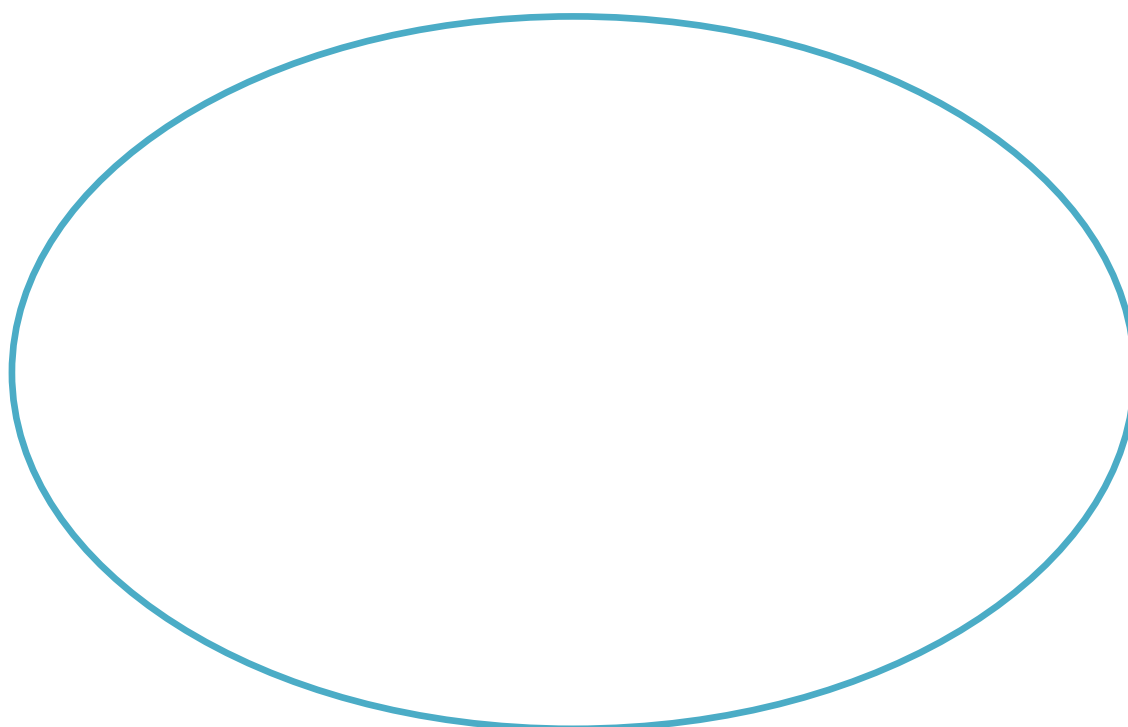
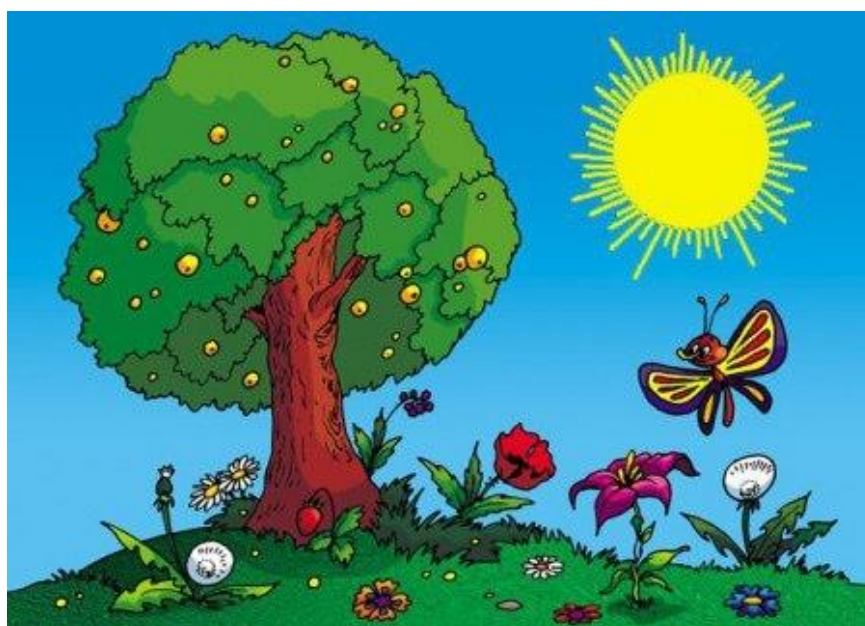

9-topshiriq: Ushbu misralarni izohlang.

Shunday ko'rkam faslni ko'rib,

Kimning zavqi toshmaydi deysiz?...

10-topshiriq: Yoz faslini tasvirlab rasm chizing. Quyidagi rasmdan ham foydalanishingiz mumkin.

4-sinf o‘qish kitobidan SAXOVATLI FASL

Ona diyorimizda Oltin kuz kirib keldi. Salqin kechalar, ertalab maysa-ko‘katlar, dov-daraxtlar barglarini bezaydigan shudringlar kuz kelganidan darak bermoqda.

Kuzning birinchi oyi mevalar, sabzavotlar, qovun-tarvuzlar serob bo‘lishi bilan dillarga quvonch baxsh etadi. Quyosh niri tushgan barglar, kech ochilgan gullar, lo‘ppi-lo‘ppi paxtalar ko‘zni qamashtiradi.

1-topshiriq: Kuz fasli haqida sizning hikoyangiz qanday?

2- topshiriq: Nima uchun kuzni “saxovatli fasl” deyishadi?

3- topshiriq: So‘zlarni “Tushunchalar tahlili” metodi orqali izohlang.

TUSHUNCHA	IZOH
Kuz	
Qish	
Yoz	

4- topshiriq: So‘zlarni “Tushunchalar tahlili” metodi orqali izohlang.

TUSHUNCHA	IZOH
Lo‘ppi-lo‘ppi	
Serob	
Dov-daraxtlar	

5- topshiriq: So‘zlarni “Tushunchalar tahlili” metodi orqali izohlang.

TUSHUNCHA	IZOH
Qamashtiradi	
Shudring	
Oltin kuz	

6-topshiriq: Mavzu yuzasidan quyidagi so‘zlarga “Sinkveyn” tuzing.

Diyor, maysa, quyosh.

Namuna:

1. Bahor
2. Ko‘m-ko‘k, go‘zal.
3. Yashnaydi, gurkiraydi, gullaydi.
4. Bahorda atrof ko‘m-ko‘k bo‘lib gullaydi.
5. Ko‘klam.

1. Diyor

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

1. Maysa

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

1. Quyosh

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

7-topshiriq: Kuz fasliga “Oltin fasl” deb nomlanishining sababi nima?

8-topshiriq: Rasm ustida ishlash. Rasmda nimalarni ko‘ryapsiz?

9-topshiriq: Test.

1.Kuz fasliga qaysi oylar kiradi?

a) avgust,sentabr,oktabr

b) sentabr,oktabr,noyabr

d) oktabr,noyabr,dekabr

2. Eng yaqin do‘stimiz kim?

a) daftar

b) kitob

d) maktab

3. Mehrjon bayrami qachon bo‘ladi?

a) kuzda

b) bahorda

d) yozda

8) Topishmoqni javobini toping.

Qat-qat to‘nli bu polvon,

Artib, yig‘ladi Javlon.

a) sholg‘om

b) piyoz

d)karam

10-topshiriq: Savollarga javob bering.

1.Qushlar va hayvonlar hayotida qanday o‘zgarish bo‘ladi ?

2.Kuzda ob-havo qanday bo‘ladi?

3.Kuzda qanday mevalar pishib yetiladi?

4.Mehrjon bayrami qachon bo‘ladi?

11-topshiriq: Maqolni izohlang.

Yer haydasang kuz hayda,

Kuz haydamasan ,yuz hayda.

12-topshiriq: Kuz haqida maqollardan yozing.

Kuzning qozoni quyuuq qaynar.

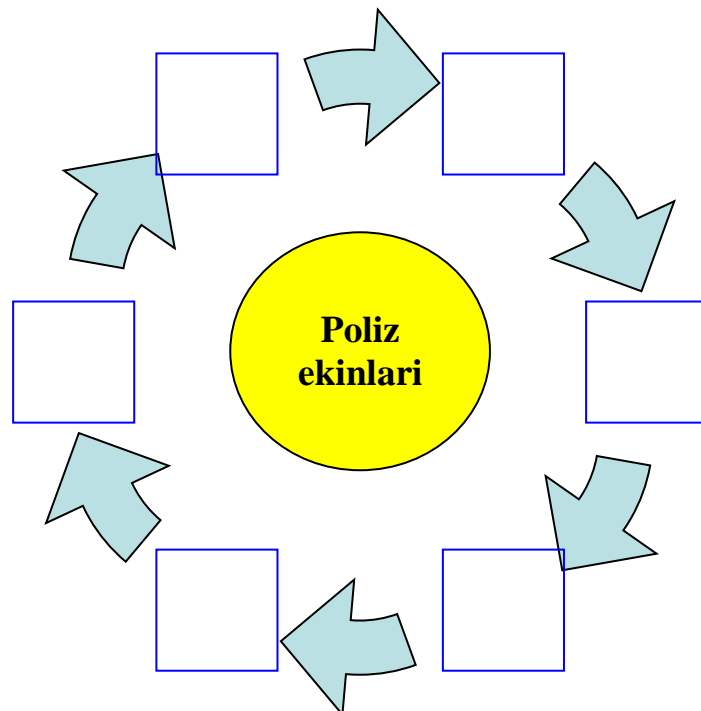
Kuzning bir kuni qishning bir oyini boqar.

1. _____
2. _____
3. _____

13-topshiriq: Kuzda barglar nima uchun sarg‘ayadi? Sababini yozing.

14-topshiriq: Kuz fasli bilan qish faslini qanday umumiy tomonlari bor?

15-topshiriq: “Zanjir” metodi orqali kuzda pishadigan poliz ekinlarini yozin.

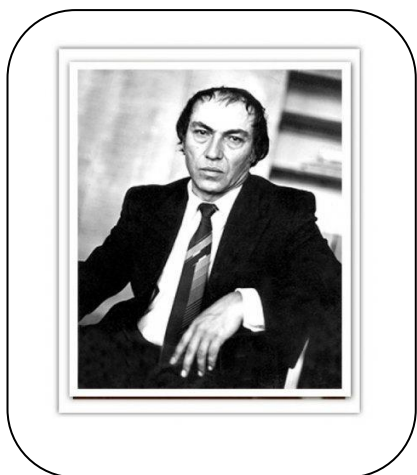

O'qituvchi uchun qo'shimcha ma'lumotlar

Abdulla Oripov — atoqli o'zbek shoiri va jamoat arbobi. Abdulla Oripov 1941-yilning 21-martda Qashqadaryo viloyati, Koson tumanidagi Neko'z qishlog'ida tug'ildi.

Birinchida respublika matbuotida „Qushcha“ deb atalgan she'ri chiqqan paytda Abdulla Oripov talaba edi. Shoirning birinchi she'rlar to'plami „Mitti yulduz“ esa 1965-yilda chop etilgan. Undan keyin „Ko'zlarim yo'lingda“ (1967), „Onajon“ (1969), „Ruhim“ (1971), „O'zbekiston“, „Qasida“ (1972), „Xotirota“ (1974), „Yurtim shamoli“ (1974), „Jannatga yo'l“ (1978), „Hayrat“ (1979), „Hakim va ajal“ (1980), „Najot qal'asi“ (1981), „Yillar armoni“ (1983), „Haj daftari“ (1992), „Saylanma“ (1996), „Sohibqiron“ (1996), to'rt tomlik „Tanlangan asarlar“ (2000–2001) singari qator kitoblari bosilib chiqdi.

Shukur Xolmirzayev – 1940 yilning 24-mart kuni, Boysun tumanida tavallud topgan. O'zbekiston xalq yozuvchisi (1991). Toshkent universitetining jurnalistika fakultetini tugatgan (1963). „Yosh gvardiya“ nashriyotida muharrir (1963–1967), Muqimiy nomidagi musiqali drama teatrida adabiy emakdosh (1967–1969), „Guliston“ (1969–1975) va „Sharq yulduzi“ (1978–1980) jurnallarida adabiy xodim, bo'lim mudiri. Sh.Xolmirzayevning dastlabki hikoya va ocherklari 1958 yildan nashr etila boshlagan.

Sh. Xolmirzayev ijodining ilk davridayoq hikoya bilan bir qatorda qissa janrida ham qalam tebratib, „Oq otlı“ (1962), „To‘lqınlar“ (1963), „O‘n sakkizga kirmagan kim bor?“ (1965) qissalarini yaratdi. Bu asarlar 60-yillardagi o‘zbek qissalarining eng yaxshi namunalaridan bo‘lib qoldi. Yozuvchining shu davrda yozgan hikoyalari keyinchalik „Olis yulduzlar ostida“ (1971), „Hayot abadiy“ (1974), „Og‘ir tosh ko‘chsa...“ (1980), „Yo‘llar, yo‘ldoshlar“ (1984), „Bodom qishda gulladi“ (1986), „Tog‘larga qor tushdi“ (1987) singari to‘plamlaridan o‘rin oldi.

Obid Rasul - taniqli bolalar shoiri, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan xalq ta‘limi a‘lochisi. Obid Rasul o‘z ijodiy faoliyatini jajji o‘g‘il-qizlarimiz uchun quvnoq she‘rlar yozishga bag‘ishlagan. Uning „Ko‘k chakmonli yigitcha“, „Quvnoq bolalar“, „Asal amaki“, „Sadaf tishli amaki“, „Chashma“, „Keling bizning polizga“ singari bir talay kitoblari yosh avlodning ma‘naviy mulkiga aylangan. Obid Rasul uzoq yillar davomida maktabda o‘qituvchi bo‘lib ishlaganligi uchun ham bolalarning fe‘l-atvorini juda yaxshi bilardi.

Shuningdek, Obid Rasul uzoq yillar davomida yosh avlodga ta‘lim berish bilan birga o‘zi ishlagan Yangiyoi shahri atrofidagi maktablar qoshidagi yosh ijodkorlarning to‘garaklariga yetakchilik qilib, bir talay iqtidorli matbaa xodimlarining, jurnalistlarning sevimli ustoziga aylangan.

Ilyos Muslim - bolalar uchun asarlar yaratishni o‘zi uchun bir baxt deb bilgan, sermashaqqat va qutlug‘ bu ishga umrini bag‘ishlagan. Ilyos Muslim 1909 -yilning 2-avgustida Qirg‘izistonning Bishkek shahrida cho‘yan quyuvchi – hunarmand oilasida dunyoga keladi. U 1924-yilda shahardagi Narimonov nomli 1-boshlang‘ich o‘zbek maktabiga kiradi. Maktabda o‘zbekcha, qirg‘izcha va ruscha kitoblarni sevib o‘qiydi. Atrofdagi bo‘layotgan o‘zgarishlarga sinchkovlik bilan qaraydi. Dastlabki maqola va she‘rlarini maktab devoriy hamda respublika gazetalarda bostirib turadi. 1927 yilning kuzida Ilyos Muslim Toshkentga kelib, o‘zbek erlar bilim yurtiga o‘qishga kiradi. 1930 yilda uni muvaffaqiyatli tamomlab, Qashqadaryoga boradi. Yakkabog‘ tumanidagi Shaman, Qirg‘iz va Sherozi qishloqlarida o‘qituvchilik qiladi. 1931–1932-yillarda Ilyos Muslim O‘zbekiston davlat nashriyotida, badiiy adabiyot, yoshlar va bolalar adabiyoti nashriyotlarida muharrir, bosh muharrir o‘rinbosari vazifalarida ishlaydi. Shoirning birinchi she‘rlar to‘plami 1932 yilda “O‘suv” nomi bilan kitobxonlar hukmiga havola etiladi. Shu yili “Zaharxandalar” degan ikkinchi to‘plami, 1934 -yilda “Miqti keldi” dostoni bosilib chiqadi. 1938- yilda esa “She‘rlar” to‘plami maydonga keladi.

O'ktam Usmonov – 1938- yilda Toshkent viloyatining Qibray tumani Baytqo'rg'on qishlog'ida bog'bon oilasida tug'ildi. Toshkent pedagogika institutida o'qidi. Uni muvaffaqiyatli tugatgach, avval respublika gazetalari tahririyatlarida xizmat qildi. 1972–1982 yillarda mas'ul vazifada, so'ng O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasida kotib hamda “O'zbekiston ovozi” gazetasida bosh muharrir lavozimlarida faoliyat olib bordi. Adibning “Guldasta” nomli birinchi hikoyalar to'plami 1964 yilda chop etildi. Shundan so'ng “Bahs boylashgan bola” (1965), “Bahor chaqmoqlari” (1970), “Notinch kecha” (1976), “Sirli sohil” (1981) kabi qissa va hikoyalar kitoblari dunyoga keldi. Adibning asarlarida inson va insoniylik haqidagi falsafiy mushohadalar rang-barang obrazlar, hayotiy detallar orqali ilgari suriladi.

Xulosa

Ta'lim sifati va ulardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash maqsadida amalga oshirilayotgan o'zbek ta'limini modernizatsiya qilish samaradorligi ko'p jihatdan har xil turdagi ta'lim natijalari bo'yicha tadqiqotlar doirasida olingan obyektiv ma'lumotlardan foydalanish darajasiga bog'liq.

Ushbu barcha tadqiqotlar ta'limning holati va uning o'zgarishi tendentsiyalari to'g'risida ma'lumot beradi, rejalashtirilgan va erishilgan natijalarni o'zaro bog'lash, ta'lim sifatini dunyoning boshqa mamlakatlari bilan taqqoslash va shu asosda hal qilinishi kerak bo'lgan eng muhim muammolarni aniqlash imkonini beradi. Ushbu tadqiqotlar natijalari amalga oshirilayotgan islohotlar yo'nalishini o'zgartirish va kelgusi yillarda ta'lim holatini prognoz qilish uchun ko'rsatma bo'lib xizmat qiladi.

Xalqaro PIRLS tadqiqoti eng yaxshi o'quv dasturlari va yosh o'quvchilarning o'qish qobiliyatlarini rivojlantirish tajribasi haqida noyob axborot materiallarini taqdim etadi. PIRLSga qatnashish O'zbekistonga boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida o'qish qobiliyatlari darajasini mustaqil ravishda obyektiv baholash imkonini beradi. Bundan tashqari, O'zbekiston ta'limining ochiqligi va integratsiyalashuvi dunyoning yetakchi ta'lim tizimlarining xalqaro hamjamiyatiga integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Xalqaro ekspertlar ta'kidlashicha, boshlang'ich maktabda maktab o'quvchilarining keyingi tarbiyasida muvaffaqiyat qozonish uchun poydevor qo'yilgan. PIRLS tadqiqotining natijalari maktab o'quvchilarining o'qish va rivojlanishidagi muvaffaqiyatlarga (maktab va oilaning ta'lim resurslari, otalarning qiziqishi va bolalarning o'qish madaniyatini shakllantirishdagi ishtiroki va boshqalar) ta'sir ko'rsatadigan omillarning regressiv tahlilini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. – T.: Xalq so‘zi, 2017-yil 8-fevral.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15- martdagi “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash haqida” gi 140-sonli qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi “Umumiy o‘rta ta’lim va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 187-son qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni. 2019-yilning 29-aprel.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 26-sentabrdagi “Pedagog kadrlarni tayyorlash, xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3289-son qarori.
6. Mirziyoyev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent –“O‘zbekiston” -2016-yil
7. Ashrapova T. va b. Ona tili o‘qitish metodikasi. T. «O‘qituvchi», 2001-yil
8. Баранова В.Ю., Ковалева Г.С., к.п.н., Кузнецова М.И., к.п.н., Цукерман Г.А., д.псих.н., Нурминская Н.В. ОСНОВНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ международного исследования «Изучение качества чтения и понимания текста»Москва, 2007
9. Ishmuhamedov R.J. Innovasion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari.–T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2004.
10. Ishmuhamedov R. O‘quv jarayonida interfaol uslublar va pedagogik texnologiyalarni qo‘llash uslubiyati. – T.: RBIMM, 2005-yil.
11. Институт стратегии разветия образования и Российской академии образования. Основная информация об исследовании PIRLS.2014.

12. Ковалева Г.С., к.п.н., Красновский Э.А., к.п.н., Краснокутская Л.П., к.ф.-м.н., Краснянская К.А., к.п.н. Международная программа PISA. Примеры заданий по чтению, математике и естествознанию. Центр оценки качества образования ИОСО РАО, 2003 г.,
13. Matjonov S. va b. 4-sinf o‘qish kitobi. O‘qituvchi Toshkent-2017-yil
14. Matchonov S., G‘ulomova X. Ona tili darslarida nutq ohstirish. /Boshlang‘ich ta‘lim. 2014. №2.
15. Nazarov X., Ziyodullayev X., Jumanazarova Yu. Boshlang‘ich ta‘lim mazmunini takomillashtirish muammolari. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. – Samarqand, SamDU nashri, 2011 y.
16. Norpo‘latova X. “O‘quvchilarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirish metodikasi” T.: “Kasb hunar” jurnali, 2010 yil №3.
17. Norpo‘latova X. “Ta‘limni faollashtiruvchi metodlar” Metodik qo‘llanma TermDU. 2010 yil.
18. Qosimova K. Boshlang‘ich sinflarda ona tili ohqitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi. 2010-yil
19. Umarova M. va b. 3-sinf o‘qish kitobi. O‘qituvchi. Toshkent-2019-yil
20. Вебинар: Оценка читательской грамотности в рамках международного исследования PISA-2018 Москва, 16-марта 2018 г.
21. Xoliqov A ”Pedagogik mahorat” – Toshkent.: Iqtisod – moliya, 2010-yil
22. Yo‘ldoshev J.G‘. Malaka oshirishning nazariy va metodologik asoslari (yoxud o‘qituvchi bo‘lish osonmi?). – T.: “O‘qituvchi”, 1998-yil.
23. Yusupov M. “O‘qish va yozuv darslari samaradorligini oshirish”. Toshkent .2004- yil.
24. G‘ulomov M. “Boshlang‘ich sinflar uchun ona tili o‘quv fanidan ko‘rgazmali qurollar” to‘plami. “El- Xolding”. 2003-yil.
25. G‘affarova T. va b. 1-sinf o‘qish kitobi. Sharq. Toshkent-2017-yil
26. G‘affarova T. va b. 2-sinf o‘qish kitobi. Sharq. Toshkent-2018-yil

ELEKTRON TA'LIM RESURSLARI

1. <http://www.edu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi portali.
2. <http://www.uzedu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi portali.
3. <http://www.multimedia.uz> (<http://www.eduportal.uz>) -O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi Multimedia umumta'lim dasturlarini rivojlantirish markazi sayti.
4. <http://www.rtm.uz> – Respublika ta'lim markazi sayti
5. <http://www.dtm.uz> – Respublika test markazi sayti
6. <http://www.bimm.uz> - O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Bosh ilmiy-metodik markazi sayti.
7. <http://www.giy.uz> - Toshkent davlat pedagogika universiteti huzuridagi xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi sayti.
8. <http://www.ziyonet.uz>. - Ijtimoiy axborot ta'lim portal.
9. <http://www.istedod.uz> – «Iste'dod» jamg'armasi sayti.
10. <http://www.edunet.uz> – maktab o'quvchi va o'qituvchilari sayti.
11. <http://www.kkedu.uz> – «Bilimlar bellashuvi» tanlov materiallari
12. <http://www.school.edu.ru> - umumta'lim portali (rus tilida)
13. <http://www.alledu.ru> - «Internet ta'lim» portali (rus tilida)
14. <http://www.rostest.runnet.ru> – test olish markazi serveri (rus tilida)
15. <http://www.allbest.ru> – Internet resurslari elektron kutubxonasi

Mundarija

Kirish.....	3
Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish.....	6
PIRLS: boshlang'ich sinfda o'quvchilarning matni o'qish va tushunish darajalari sifatini baholab beruvchi xalqaro baholash dasturi.....	9
Xalqaro PIRLS tadqiqotining maqsad va vazifalari, o'tkazish tartibi.....	11
PIRLS tadqiqoti uchun topshiriqlar tayyorlash va ular ustida ishlash texnologiyasi.....	23
O'qituvchi uchun qo'shimcha ma'lumotlar.....	55
Xulosa.....	59
Foydalanilgan adabiyotlar.....	60

RABBONAYEVA DILDORA TOLIPOVNA

PIRLS TADQIQOTLARI UCHUN TOPSHIRIQLAR TO‘PLAMI

(O‘quv- uslubiy qo‘llanma)

ISBN 978-9943-5376-1-3

Terishga berildi: __.09.2019 y.

Bosishga ruxsat berildi: __ 09.2019 y.

Ofset bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84 ^{1/16}.

«Times» garniturası. Ofset bosma usuli.

Adadi: __ nusxa.

Buyurtma №__

Noshirlik litsenziyasi №__

Samarqand viloyat xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi bosmaxonasida chop etildi.